

Rroniek van de heemkundering

Het Zuidkwartier

Tijding
1986 - 3

Uitgave van de
heemkundekring
Het Zuidkwartier

december 1986

Tijding 1986 - 3

Inhoudsopgave	Blz.
Doelstelling van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier"	3
Samenstelling Bestuur	4
Van de redactie	5
Ossendrecht onder de loupe! Deel I D. en A. Hugens - Verbrugge	6
Het Streekarchivariaat Nassau-Brabant	16
De wonderdadige genezing van Elisabeth, Maria (lies) Theuns. B.G.M. Adriaansen.	20
Wetenswaardigheden over de polders van het Zuidkwartier, Deel I. J. v.d. Bussche, C.J. van Opdorp, A. van Pul en E. Suykerbuyk.	26
Zei-Spreuken. D. Hugens en A. Hugens- Verbrugge.	36
Overzicht Borg- en Ontlastbrieven der gemeente Woensdrecht van vóór 1811. R. Jacobs, streekarchivarius.	38
Oos Ostrechs dialect. D. en A. Hugens- Verbrugge.	51
Info-werkgroepen.	53
Excerpt Tijdingen 1986.	54

Kopie voor de "Tijding" 1987 - 1 gaarne vóór 20 januari 1987
inleveren op het adres:
L. Timmermans, Duinstraat 36, 4631 KV Hoogerheide.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewon-
nen bij: Mej. M. Bastiaanse, sekretaresse interne zaken.

Tulpstraat 11
Putte (n.Br.)
Tel. 01645 - 2794 (na 18.00 uur)

Nadruk van of overname uit "Tijding" of gedeelten daarvan in
welke vorm dan ook, is, zonder schriftelijke toestemming van
het bestuur en schrijvers der artikelen, verboden.

Het Zuidkwartier aanvaardt geen enkele verantwoording aan-
gaande de stijl en juistheid der artikelen, doch laat deze
geheel voor rekening van de ondertekenaars.

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDIGE KRING " HET ZUIDKWARTIER"
opgericht 27 maart 1977.

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzichte van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Zuidwesthoekgemeenten.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving, door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, kursussen, ekskursies, tentoonstellingen en andere evenementen.
2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhuishoudkunde en geomorfologie.
3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen, enz.
4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.
5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuur-historische en heemkundig waardevolle zaken.
6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publikaties.
7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.

Nieuwe leden kunnen zich voor 1987 opgeven d.m.v. storting van de jaarcontributie ad f 25,-- t.n.v. Penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht, nr. 14 05 21 437, gironummer van de bank: 1107397.

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER"

<u>Dhr. L. Timmermans,</u> Duinstraat 36 4631 KV Hoogerheide. Tel. 01646 - 2546	Voorzitter
<u>Dhr. L.F. v.d. Bergh,</u> Aviollandalaan 29 4631 RP Hoogerheide. Tel. 01646 - 3339	Vice-voorzitter
<u>Mej. M. Bastiaanse,</u> Tulpstraat 11 4645 CS Putte Tel. 01645 - 2794	Secretaresse interne zaken
<u>Dhr. G.C.J. Roovers,</u> Oliemolen 41 4701 KN Roosendaal. Tel. 01650 - 60358	Secretaris externe zaken
<u>Dhr. A. Mattheussens,</u> Aanwas 27 4641 JE Ossendrecht. Tel. 01647 - 2662	Penningmeester
<u>Mevr. J.C.V. de Greef - Verhees,</u> Aanwas 47 4641 JG Ossendrecht.	Bestuurslid
<u>Dhr. J. van Loon,</u> Kon. Wilhelminastraat 22 4641 GS Ossendrecht. Tel. 01647 - 2782	Bestuurslid
<u>Dhr. A.A.J. Suykerbuyk,</u> Bergsestraat 21 4635 RD Huybergen Tel. 01644 - 2391	Bestuurslid
<u>Mevr. M. Beens - van Beeck,</u> Koppelstraat 3 4645 RD Putte. Tel. 01645 - 2581	Bestuurslid

Losse nummers van de "Tijding" zijn verkrijgbaar voor de prijs van f 6,-- per stuk bij de Heer A. van Pul, Duinstraat 40, 4631 KV Hoogerheide, Tel. 01646 - 3423.

VAN DE REDACTIE

Voor U ligt "Tijding 1986-3"

Ze bevat een verscheidenheid aan artikelen. Naar wij hopen weer voor elk wat wils. Misschien wordt U door het lezen aangemoedigd zelf eens de pen ter hand te nemen. De redactie zou dit zeer toejuichen.

In deze Tijding vindt U daartoe al minstens één uitnodiging van de familie Hugens-Verbruggen. Zij roepen U op tot het inzenden van woorden en gezegden die typisch zijn voor Ossendrecht.

Zij geven U een klein voorproefje.

Dat Ossendrecht in 1987 wat meer in de belangstelling zal staan is niet zo verwonderlijk, wanneer men bedenkt dat deze gemeenschap dan haar 800-jarig bestaan zal gedenken.

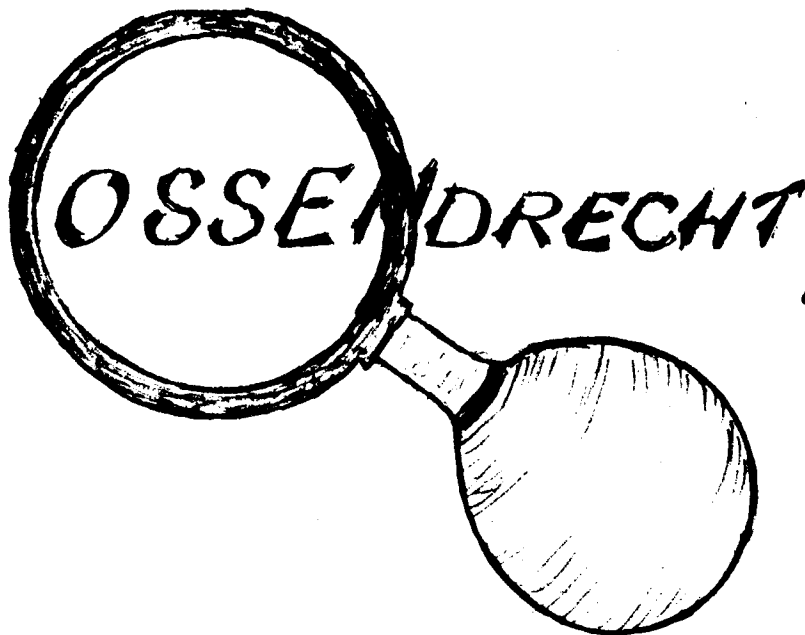
De redactie zal artikelen over Ossendrecht in 1987 zeer bijzonder verwelkomen. Er wordt overleg gevoerd over het komen tot een aflevering van de Tijding die aan dit jubileum is gewijd.

Daarnaast zal worden stil gestaan bij het 10-jarig bestaan van de Heemkundekring. Gedacht wordt aan de uitgave van een repertorium over wat de afgelopen 10 jaar is verschenen. Alle initiatieven zullen in de redactievergaderingen op grote aandacht mogen rekenen.

Inmiddels zijn meerdere leden bezig met het schrijven van artikelen. Dit houdt het risico in dat over één en hetzelfde onderwerp meerdere artikelen ingeleverd kunnen gaan worden. Daarom verzoekt de redactie haar te melden, wanneer U een idee aan het uitwerken bent. Zij kan U dan een desillusie besparen, wanneer over Uw voorgenomen inbreng al iemand anders aan het schrijven is, of reeds een bijdrage is ingeleverd. De redactie zal voortaan in elke aflevering vermelden met welke onderwerpen iemand bezig is.

Er wordt nu gewerkt aan of is reeds ingeleverd een artikel over: De indijking van de Zuidpolder in 1743 en één over de Paardenberg. U kunt Uw plannen meedelen aan de voorzitter, de Heer L. Timmermans of aan de Heer J. Halters, De Papaver 4, Hoogerheide, 01646-5509.

De redactie ziet Uw opmerkingen en bijdragen graag tegemoet.

onder de loupe!

DEEL I

Bekende en onbekende,
 typische en zo maar gewone,
 leuke en vergeten hoekjes en plekjes
 in ons dorp
 met elk zijn eigen
 wetenswaardigheden.

Wanneer we onze gedachten zo eens rustig over ons Ossendrecht laten dwarrelen, dan merken we pas, hoe er toch veel van wat we vroeger zo beleefden en interessant vonden, nu grotendeels of helemaal verdwenen, vergeten of veranderd is.

Nog, als we door het dorp en de omgeving lopen of rijden, zien we

't vroegere, maar toch zo interessante allemaal nog duidelijk voor ons. 't Is in ons gegrift. Nee, vergetenkunnen we dat niet. We leefden bewust in deze omgeving.

Er zijn heel wat wegen, waarlangs men Ossendrecht binnen kan komen: van uit de polders, langs Calfven en Trambaan, langs O.L.V. ter Duinenlaan of Moleneind, langs 't "Hemeltje", "Den Hoek" of Zandvliet. Van alle kanten hebben we een prachtig uitzicht op ons dorp.

En is het dan niet prettig, om al dat oude en interessante nog eens voor de geest te halen en weer eens op een rijtje te zetten!

Er was zoveel moois, waar we nog graag en soms met wat weemoed op terugkijken. 't Is toch heel wat!.....

We zullen beginnen bij één van de "binnenkomsten" van Ossendrecht:

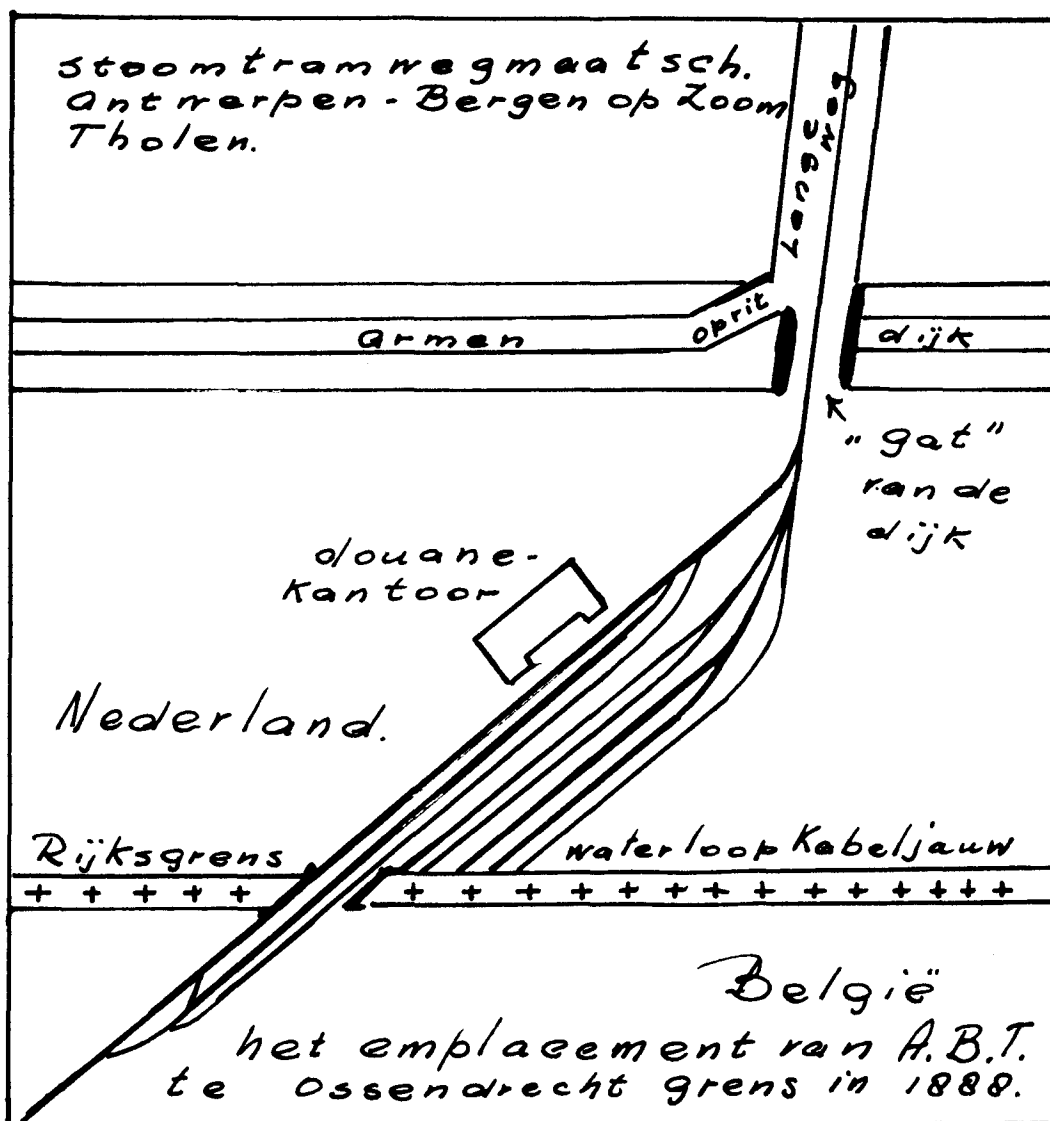
De "Kabeljouw"

Gelegen aan de Belgische grens, de "inkom" vanuit België. De "Kabeljouw" was en is nog steeds de beek of "watergang", die de grens met België aangeeft. Maar ook werd er de naastliggende strook grond bij de grensovergang: België - Nederland mee bedoeld.

Vroeger bevonden zich daar het grenskantoor en 't tramstation "de Kabeljouw". Deze gebouwen stonden in de bocht van de Langeweg tegenover het huidige woonwagenkamp.

Het kantoor werd in 1944 door oorlogsgeweld zwaar beschadigd en spoedig daarna geheel afgebroken. Jammer, in onze kindertijd was 't altijd zo'n statig en imposant gebouw! En de overstap van de Nederlandse stoomtram op de Belgische, later elektrische tram, verliep altijd vlot.

De lijn Antwerpen - Bergen op Zoom kwam in exploitatie op 7 september 1887. Het personenvervoer op de lijn werd gestaakt op 15 oktober 1934, en werd overgenomen door de autobus-onderneming Van der Kar en later door Liefbroer uit Bergen op Zoom en weer later door de B.B.A. Sinds vele jaren zijn er geen busverbindingen meer tussen Ossendrecht en Zandvliet.

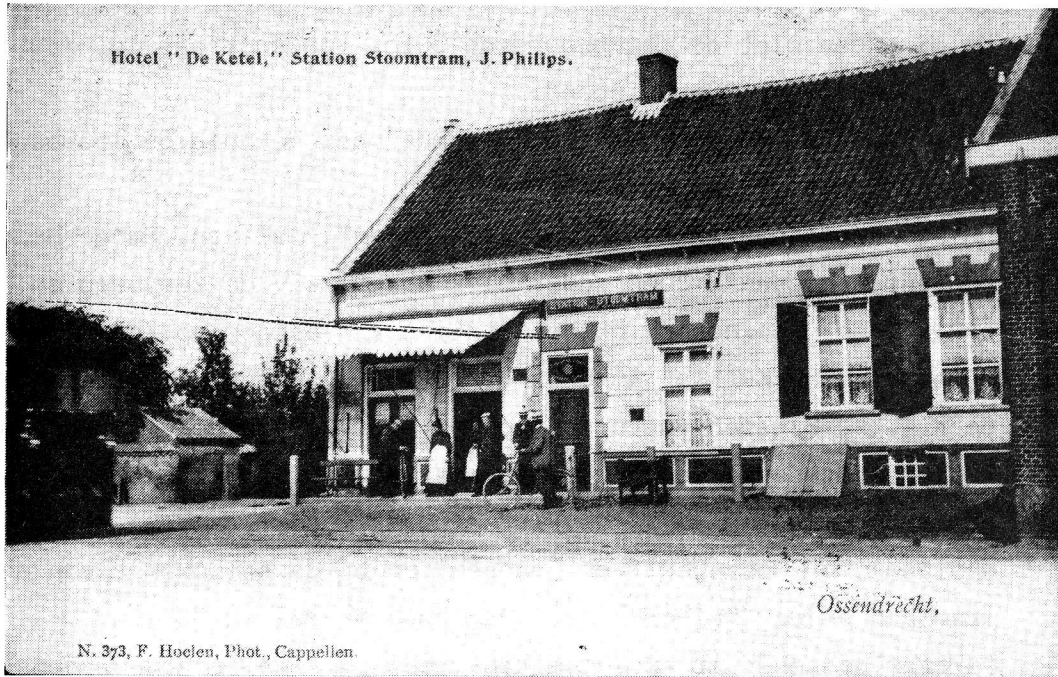

"Den Tramroet" (De rails)

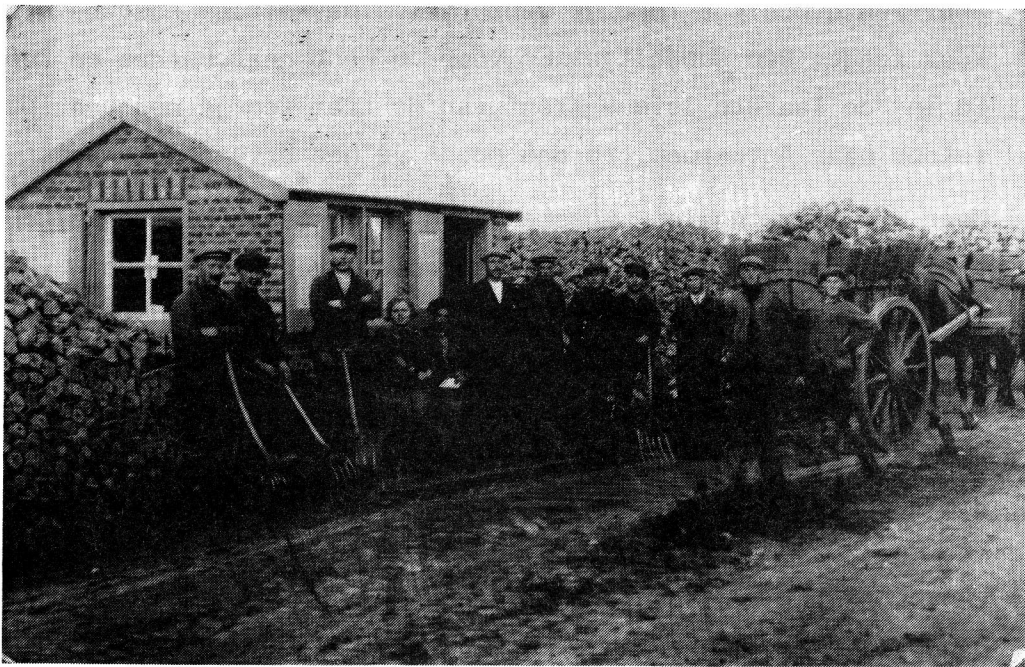
"Den Tramroet" is vóór 1940 opgebroken en aan Duitsland verkocht. Met een oorlog in 't vooruitzicht wisten ze daar wel een "uitweg" met al dat ijzer!

't Was jammer, dat de tramdienst opgeheven werd. Het was toch een gemakkelijk vervoermiddel. Dat hij eigenlijk buiten het dorp omreed, moest je maar voor lief nemen en een eindje lopen was toen (nog) geen bezwaar!!

De rit ging als volgt:

Hotel "De Ketel", nu "The Kettle".

Arbeiders op de z.g. Tramberg

Vanaf de Kabeljouw reed de tram langs de Langeweg en de Aanwas. Hij ging dan niet de tegenwoordige Burg. Voetenstraat in, maar rechtdoor langs "Den Diepoo".

Daar kruiste hij het Loopke en stoomde naar de huidige Trambaan, (toen "Tramroet" geheten).

Hij passeerde daarna café "De Vier Winden", Calfven, Hoogerheide, "Kuipers' bossen", "Den Oude Tol", Borgvliet, de Raayberg en arriveerde uiteindelijk bij het station van Bergen op Zoom.

Bij hotel "The Kettle" in Ossendrecht en op Hoogerheide tegenover de R.K. kerk waren vaste opstapplaatsen. Daar stopte de tram altijd; maar tussen stopte hij ook, maar alleen bij het uithangen van een rode vlag, bij café "De Vier Winden" (hoek Trambaan - Vier Windenlaan), bij hoeve Calfven (Jansen) en bij de samenkomst van de Trambaan en de "Keiweg" (café Jan Prop en Nel Wuyts).

De tram bestond uit 'n locomotief, één of twee personenwagens met eerste en tweede klas en de bagagewagen of postwagen.

En de prijs van de ritjes???????

Voor een dubbeltje reed je van hotel "The Kettle" naar de grens.

Voor zegge: één dubbeltje! En voor 30 cent naar Bergen op Zoom!!!

En in "de laatste levensjaren" van de tram kon je nog voor 60 cent retour naar Antwerpen, en dan mocht je nog drie dagen wegblijven!!

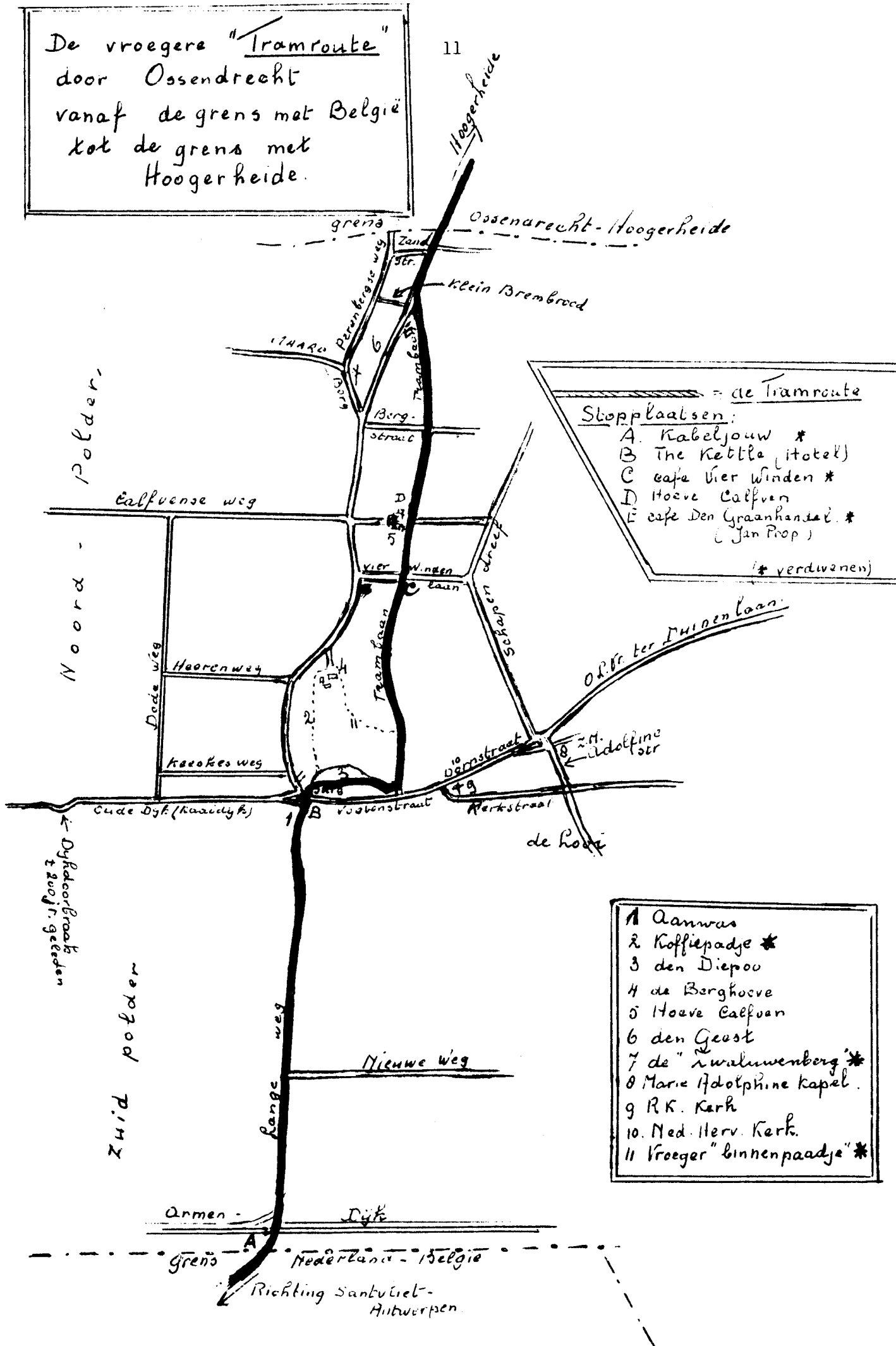
Maar wij, als jongelui, moesten toch onze spaarstuivertjes, dubbeltjes en kwartjes - spreek nog maar niet over een gulden - vaak om draaien, want ons wekelijkse "pré" (zondagse zakgeld) was hooguit een kwartje!! En er kwam veel kijken. Wat we met dat kwartje allemaal moesten doen!!! B.v. de kapper betalen, de contributie van de jeugdclub, en nog veel meer!!!

Ook reed er een werktram, de "marsjandies", 'n locomotief met een stel open wagens om de vrachten te vervoeren. Dat waren suikerbieten, vooral in de "pee-j-tijd". Dan heette hij ook de "pee-j-tram".

Dan brachten de boeren hun suikerbieten naar de opslagplaatsen: op 't terrein bij hoeve Calfven, op de Langeweg en vooral naar

"Den Diepoo" (depot).

De vroegere "Tramroute"
 door Ossendrecht
 vanaf de grens met België
 tot de grens met
 Hoogerheide.

Het was een opslagplaats tussen Aanwas en Trambaan. Daar konden de bieten gewogen worden bij het "Weegkotje" (weeghuisje). Dat kotje staat er nog en nog steeds komen de boeren er hun vrachten wegen.

In de "peej-tijd", oktober - november, zaten daar een "schrijver" en een "tarreerder".

Deze laatste moest een portie bieten schoonmaken van slijk en rommel en 't procent tarra berekenen. De schrijver noteerde het gewicht van de vracht en na afschrijving van het tarra-procent kon de schrijver 't bedrag, dat zou uitgekeerd worden, vaststellen.

Daarna werden de tramwagens (tram-bakken zeiden ze hier) geladen en konden ze naar Bergen op Zoom vervoerd worden en verder naar de suikerfabrieken.

't Was voor de machine van "den peej-tram" een hels karwei om die zware bakken tegen de hellingen op te trekken (we wonen hier in een heuvelachtig gebied), maar al kuchende geraakte alles toch boven, al viel er menig bietje van de wagen op de weg door al dat geruk en getrek.

Maar die gingen toch niet verloren: Als een haas vlogen de jongens na schooltijd de straat op, want de tram vertrok ongeveer gelijk met het uitgaan van de school. Hun grijpgrage handen verzamelden de afgevallen bieten voor de konijnen, de varkens en de geiten thuis, kostbaar voer en geen cent gekost!

Vanaf "den diepoo" liep een smal paadje tot voorbij de Berghoeve. Het was een "gerichtere" verbinding voor de voetgangers van of naar Calfven. Immers moesten ze nu die grote omweg niet maken langs de grote weg, die aan de voet van de grote Brabantse Wal lag.

Dat paadje noemde men:

"Het Koffiepadje"

Het was een veelgebruikt weggetje, eerstens omdat het "gerichter" was, d.w.z. korter, en tweedens was dit zandpad niet zo modderig zoals de beneden liggende "grote" weg, jaren geleden óók 'n zandweg.

Ossendrecht, Den Aanwas.

Ossendrecht, De Gendarmerie.

Heel vroeger werd deze weg "Kiskes weg" genoemd naar de eigenaar van een nabijgelegen hoeve, Cornelis Jacobs (Kees, in ons dialect "Kiske" genoemd). Hij moet ook nog een tijd "Herenweg" genoemd zijn. De namen "Kiskes weg" en "Herenweg" zijn nu aangewezen voor twee op de grote weg uitlopende polderwegen.

Uit de hoge zandrug sijpelde steeds water, vooral in de natte tijden, zodat de grote weg steeds modderig was en dus moeilijk begaanbaar. Begrijpelijk dat men het letterlijk hoger-op zocht. Zo kwam er op de hoge heuvelrug het smalle zandpad, het Koffiepadje.

In latere tijd werd de hoofdweg verhard met "keien", de zgn. "kinderkopkes", die we nog wel in België tegenkomen. Toch bleef door 't steeds doorsijpelende water de weg vaak moeilijk begaan- en berijdbaar. Men probeerde verbetering in die toestand aan te brengen, door er een greppel of slootje langs te leggen, maar 't bleef kliederen.

Zelfs toen men er later een klinkerweg aanlegde, zorgde het water voor voortdurende wegzakking en verschuiving van die klinkers en was 't nog steeds sukkelen geslagen.

Tot 't land op de berg gedraineerd werd. Men dacht nu de oplossing gevonden te hebben, maar 't werk werd nog niet bekroond, 't leed was nog niet geleden.

Bij de laatste wegverbetering is aan al die ellende een eind gekomen. In 1984 is de riolering langs de hoge wand aangelegd en 't water kan nu via die riolering afvloeien.

Dit zorgenkind was dus weer geklaard.

Maar al dat water had al meer perikelen geschapen: In 1928 werd in het dorp electriciteit aangelegd en doorgetrokken naar Calfven. De leiding was bovengronds: hoge palen met draden. Die palen konden langs de hoofdweg niet gezet worden in die natte grond. Dus ging men hogerop en kwam de leiding boven langs 't Koffiepadje.

Waar de naam Koffiepadje vandaan komt? Ons onbekend.

Misschien omdat dichtbij de Berghoeve, aan de overkant van de weg "den Ast" of "de Eest"lag. Daar werd cichorei gedroogd voor de "pee -koffie", hier bekend als "bittere peeën".

"Den Ast" is al lang afgebroken, maar bij 't ploegen van de grond komen de stenen ervan nog boven.

We weten dat in de tijd van Napoleon vanwege het Continentale Stelsel de handel met de Indische Koloniën stil lag, (uitgesloten de smokkelhandel). Zodoende was er een tekort aan vele overzeese levensmiddelen. Doch, zoals altijd in moeilijke tijden, verschenen er surrogaten op de markt, b.v. de pee-koffie ter vervanging van de echte koffie en suiker van de suikerbieten i.p.v. de rietsuiker. In ons dorp kwamen verschillende peekoffie-fabrieken te staan, bittere-pee-fabrieken, n.l. de fabriek: "Het Rode Anker" van de fam. A. en J. Mattheeussens, op de Aanwas, de fabriek van P. Mattheeussens in de huidige Burg. Voetenstraat, de fabriek van Gebr. De Beukelaar aan het Marktje, waar nu de electriciteitszaak is van R. Dries en de wijk Vogelenzang en op Calfven stond de fabriek van de firma Withagen - den Ouden, later van de fam De Jong, nu bleekwaterfabriek.

Deze fabrieken gaven veel werk aan 't Ossendrechtse volk en "allemaal boterhammen", zoals men het hier uitdrukt!!

Vlak naast het vroegere Koffiepadje aan de oostkant en aan de noordkant van de Diepoo tot aan de trambaan ligt een flink stuk landbouwgrond. 't Is een stuk oplopend gebied. En als herinnering aan de peejen op den Diepoo heet het daar nog altijd:

"Den Peej-baarg"

Het is een flinke glooiing, een deel van de bekende Brabantse Wal. Nu gaat de nieuwe woonwijk (1986) daar in de buurt ook de "Peej-berg" heten, dank zij de naburige echte peej-berg.

Waar een gedeelte van deze wijk komt te liggen, n.l. aan de Trambaan, tegenover het sportpark, en aan de noordkant begrensd door het "Loopke" en "Den Diepoo", lag vroeger een zeer natte wei. Deze werd de "Klotwei" genoemd.

Waar deze naam vandaan komt is ons niet bekend, maar misschien omdat 't nogal een drassig stuk grond was en kluit hier ook wel als klot genoemd wordt.....? (Wordt vervolgd)

Ossendrecht, 1 oktober 1986

D. en A. Hugens-Verbrugge.

HET STREEKARCHIVAAT NASSAU-BRABANT

Gezamenlijk archiefbeheer door 17 gemeenten.

De gemeenten hebben tot taak hun archieven in goede en geordende staat te bewaren. Iedere burger heeft het recht gratis de zogenaamde openbare archieven (dit zijn de archieven die ouder zijn dan 50 jaar) te raadplegen.

Het beheer van de archieven, het toegankelijk maken en het ter beschikking stellen van de archiefstukken aan de onderzoekers vragen aparte vakbekwaamheidseisen. Omdat een archiefambtenaar in kleinere gemeenten geen volledige dagtaak heeft met dergelijke werkzaamheden, hebben gemeentebesturen een gemeenschappelijke regeling in het leven geroepen, waarbij het archiefwerk als het ware is uitbesteed. Het Streekarchivariaat Nassau-Brabant is een dergelijke gemeenschappelijke regeling, die langzamerhand zijn huidige omvang heeft gekregen.

Met ingang van 1 januari 1956 droegen de gemeentebesturen van Zevenbergen, Steenberg, Rijsbergen en Zundert het beheer van hun archieven op aan een streekarchivaris, die tot taak kreeg de archieven te inventariseren en deze ter beschikking te stellen van de belangstellende burger. Op 1 mei 1960 sloot de gemeente Oud en Nieuw Gastel zich aan. Halsteren volgde op 1 januari 1964. In de zeventiger jaren groeide het streekarchivariaat uit tot een samenwerkingsverband van 17 gemeenten. Nieuw-Vossemeer opende de rij op 1 juli 1973, Wouw sloot zich een half jaar later aan op 1 januari 1974.

Op 1 januari 1977 breidde het archivariaat zich met acht gemeenten uit, te weten: Dinteloord, Fijnaart, Klundert en Willemstad (de gemeenten die tot dan toe het streekarchivariaat Brabants Westhoek hadden gevormd) en Huijbergen, Ossendrecht, Putte en Woensdrecht. Met ingang van 1 januari 1978 droeg de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe het beheer van het oud-archief en de semi-statische archieven over aan het Streekarchivariaat Nassau-Brabant.

Een belangrijke taak van het archivariaat is het toegankelijk maken van de archieven. De archivariissen hebben tot taak de archiefbescheiden te beschrijven, te ordenen en te selecteren op stukken, die bewaard moeten blijven en die vernietigd kunnen worden. Het resultaat van dit werk is een inventaris, die toegang geeft tot het archief. Bij het archivariaat zijn twee archiefambtenaren werkzaam die de zogenaamde oud-archieven van de gemeenten inventariseren, en twee die de zogenaamde semi-statische archieven toegankelijk maken.

Een andere belangrijke taak van het archivariaat is de bescheiden ter inzage te geven aan het publiek. Ieder heeft het recht gratis de archieven te raadplegen.

Afhankelijk van de materiële toestand van de archiefstukken en registers is het mogelijk tegen betaling fotocopiën te laten maken.

Vele personen bezoeken het archief voor stamboomonderzoek, de geschiedenis van de woonplaats, gemeente of regio of voor onderzoek naar landbouw, industrie, kerkelijke gemeente e.d. in de loop der tijden.

De archiefambtenaren zorgen voor een zo goed mogelijke begeleiding van de onderzoekers.

Ter bevordering van de historische belangstelling verschijnen er in met name regionale en lokale tijdschriften historische artikelen van de archiefmedewerkers. Naar behoefte worden er ook cursussen oud-schrift gegeven.

Vanaf de oprichting van het archivariaat werden de archieven van de gemeenten bewaard en verzorgd op de respectievelijke gemeentehuizen. De archiefambtenaren kwamen ter plekke en ontvingen daar de bezoekers. Met de stichting van een centraal archiefdepôt ter berging van de archieven die op de gemeenten betrekking hebben, is daar een einde aan gekomen.

De archieven van (bijna) alle gemeenten zijn daarheen overgebracht. Er is een ruime studiezaal ingericht, waar de archiefonderzoeker in alle rust de bescheiden kan inzien.

OVERZICHT VAN DE ARCHIEVEN.

Van de gemeenten zijn naar het streekarchief overgebracht:

- De archieven van de gemeentebesturen.

De oudste archiefstukken dateren van ongeveer 1500. De jongste aanwezige stukken dateren van rond 1950.

- Fotokopieën van de doop- trouw- en begraafboeken van vóór 1811.
- Registers van geboorten, huwelijk en overlijden vanaf 1811 tot respectievelijk 1882, 1912, 1932.
- Bevolkingsregisters tot circa 1937.

Voorts zijn overgebracht een enkel kerkelijk archief, archiefjes van verenigingen en particulieren.

Een gedeelte van dit soort archieven berust nog op de gemeentehuizen ter plaatse.

Een gedetailleerd overzicht van de aanwezige archieven berust op de studiezaal.

OP WEG NAAR EEN STREEKHISTORISCH CENTRUM.

Een belangrijk doel van het streekarchief is de belangstelling voor de geschiedenis van de streek te bevorderen en de mogelijkheid te scheppen voor iedere belangstellende zich te verdiepen in de historie.

Het streven is van het streekarchief een centrum te maken van de geschiedkundige bronnen en literatuur, die op de streek betrekking hebben. Binnen afzienbare tijd zullen in het streekarchief komen te berusten:

- de archieven van de schepenbanken,
- de notariële archieven,
- de weeskamerarchieven.

De bibliotheek, die gespecialiseerd is in de Westbrabantse geschiedenis, mag ter plaatse worden geraadpleegd.

De collectie "documentatie" over de gemeenten zal langzamerhand worden uitgebouwd en staat voor ieder ter beschikking.

ENKELE GEGEVENS.

STREEKARCHIEF NASSAU-BRABANT

Stationsstraat 63A
Postbus 140
4760 AC ZEVENBERGEN
Tel. 01680 - 27930

omvat de gemeenten:

Dinteloord en Prinsenland - Fijnaart en Heijningen - Halsteren -
Hooge en Lage Zwaluwe - Huijbergen - Klundert - Nieuw Vossemeer -
Ossendrecht - Oud en Nieuw Gastel - Putte - Rijsbergen - Steen-
bergen - Willemstad - Woensdrecht - Wouw - Zevenbergen - Zundert.

Openingstijden:

maandag - donderdag : 9.00 . 12.30 uur en 13.00 - 16.15 uur.
vrijdag : 9.00 - 12.15 uur.

Tarieven:

raadpleging van archieven en boeken		: gratis
fotokopieën	A4	: f 0,70
	A3	: f 1,--
onderzoek ten behoeve van derden		: f 7.50 per kwartier.

Deze gegevens zijn afkomstig van het streekarchivariaat "Nassau-
Brabant".

DE WONDER DADIGE GENEZING VAN ELISABETH MARIA (LIES) THEUNS

INLEIDING:

Hopelijk zult U het interessant vinden een verhaal te lezen over een ware gebeurtenis, die zich in het begin van deze eeuw heeft afgespeeld. Dat het op waarheid berust behoeft geen twijfel.

De hoofdrolspeelster in deze geschiedschrijving heeft echt bestaan. Zij was de oudste dochter uit een gezin van zeven kinderen. Haar doopnamen waren Elisabeth, Maria en haar roepnaam was Lies.

Aanleiding tot deze reconstructie was voor mij het feit, dat tussen de wonderdadige genezing in 1911 en nu 75 jaar zijn verstreken. Het liet me niet los om over deze materie meer concrete gegevens te verzamelen. Grotendeels is me dat gelukt.

In december 1887 trouwden te Woensdrecht:

Jacobus Johannes Theuns (geb. 6 - 9 - 1863) en

Anna Cornelia Jansen (geb. 3 - 5 - 1863).

Ze gingen wonen aan de Dorpsstraat in het pand, dat nu bekend is als café "Polderzicht".

Hij was stratemaker, zij huisvrouw en samen baatten ze ook nog een herberg uit.

Hun eerste kind was een dochttertje, Elisabeth Maria, dat op 11 - 12 1889 het levenslicht aanschouwde.

In de loop der jaren werden er bij Ko en Kee nog zes kinderen geboren, t.w. drie jongens en drie meisjes.

Een van deze meisjes is de thans 85-jarige Jaan, Mevr. A. Kuijlen-Theuns, de enige nog in leven zijnde van dit gezin.

Mijn moeder, Elisabeth Theuns, (geb. 23 - 2 - 1881) en na 1906 E. Adriaansen - Theuns, was de jongste zus van Jacobus Johannes Theuns. De kern van dit verhaal heb ik van haar vernomen, want ze vertelde er vaak over.

Lies Theuns in Lourdes, samen met haar moeder en kapelaan De Beukelaer.

Toen mijn moeder acht jaar was, werd haar eerste nichtje geboren en zij mocht het haar doopnamen geven. Geen wonder dat mijn moeder dit kindje graag vertroetelde. Ook nadat mijn ouders waren getrouwd bleef dat contact bestaan en zeker toen er kinderen kwamen. Lies was altijd bereid een helpende hand toe te steken.

ZIEK

Lies van ome Ko werd ziek.

Na een dag van hard werken is zij door een kou bevangen.

Na een nacht van braken en benauwdheid is ze niet meer van haar bed opgestaan. Een tijd van kommer en zorg brak aan.

Aangetast door de gevreesde tuberculose werd zij als zodanig afgezonderd van de rest van het gezin en ondergebracht in een houten paviljoentje, dat in de tuin achter het huis was geplaatst.

(Toen de familie Theuns een nieuw huis liet bouwen boven op "den berg", nu de Rijzende Weg te Woensdrecht, werd dit prieeltje verplaatst naar de tuin van dit huis. Tot het eind van de tweede wereldoorlog heeft het daar gestaan als herinnering. Helaas, het oorlogsgeweld verwoestte ook dit symbolisch aandenken.)

Dag en nacht werd zij daar door haar moeder verzorgd.

Lies kon zelf niets doen. Ze was zo erg door de ziekte aangetast, dat een algehele verlamming haar lichaam bijna machteloos maakte.

Alleen haar rechterhand kon ze nog met moeite gebruiken.

Hierbij heeft ze nog de "klem" gekregen, wat haar lichamelijk zo afzwakte, dat voorbereidingen getroffen werden voor haar definitief afscheid. De behandelend arts was dokter De Bruijn. Ook een specialist uit Amsterdam, Professor Muskens, heeft haar bezocht.

De geneeskunst stond hier machteloos.

Dit alles, haar ziekte en verzorging, had al ruim 3½ jaar geduurd toen het plan werd opgevat om een laatste toevlucht te zoeken in Lourdes. Lies zou, samen met haar moeder, op ziekenbedevaart gaan. Een hoogst riskante onderneming, die normaal gesproken het eind voor Lies zou kunnen betekenen.

Ze was toen pas 21 jaar.

NAAR LOURDES.

Jonkheer Van Vredenburg uit Tholen had zijn auto met chauffeur ter beschikking gesteld om moeder en dochter naar het station van Brussel te brengen. Vandaar vertrok de trein met o.a. Leuvense be-
devaartgangers naar Lourdes.

Over die reis is alleen bekend, dat deze zonder noemenswaardige problemen is verlopen. Lies heeft onderweg aaneengesloten gebeden, maar verder met niemand gesproken.

In Lourdes aangekomen werd ze in de daarvoor ingerichte ziekenver-
blijven opgevangen en verpleegd.

Haar moeder bleef steeds bij haar, alsmede een mede-pelgrim, een priester uit Antwerpen, die vermoedelijk De Beukelaer heette. Hij heeft haar in een ziekenwagentje naar de grot en de andere gewijde plaatsen gereden.

Op 26 augustus 1911 werd zij voor het eerst gebaad in de piscine, waar zij zichtbaar door gesterkt werd.

Daarna, tijdens de ziekenzegening, stond ze van haar wagentje op. Bij het zien van dit alles verloor haar moeder het bewustzijn.

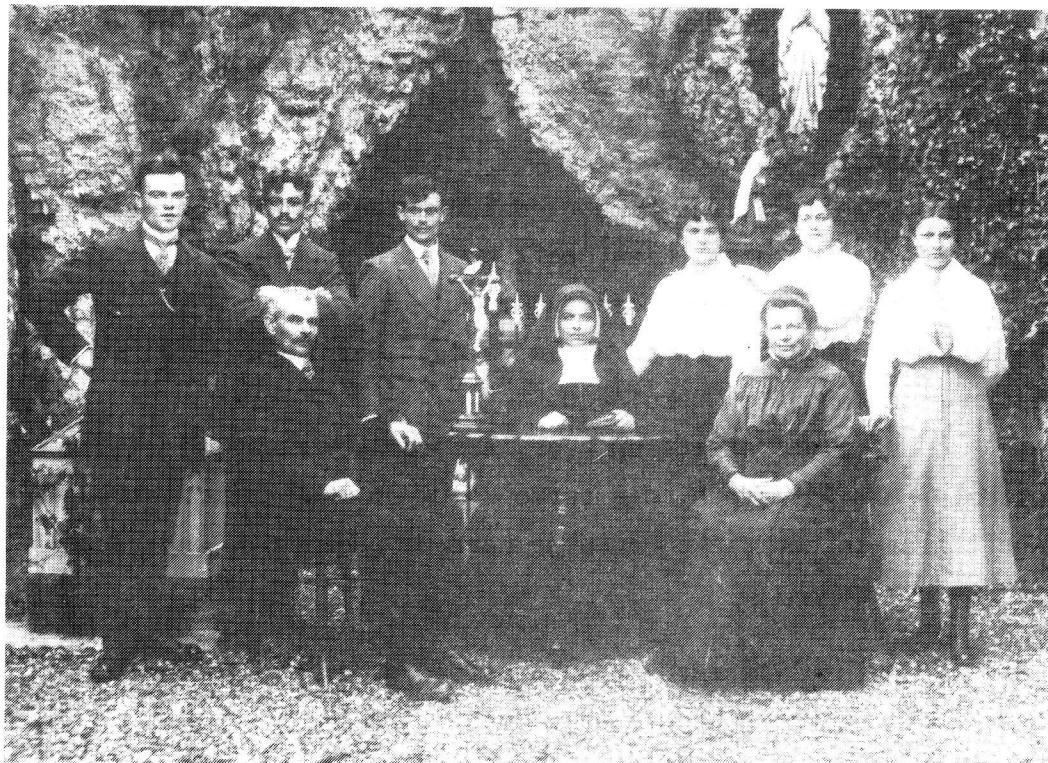
Na de consternatie, die begrijpelijk hierbij ontstond, werd Lies te-
ruggebracht naar het hospitaal en daar door de professoren en dok-
toren grondig onderzocht. Zij verklaarden haar totaal genezen.

Op 1 september 1911 arriveerde zij met de trein in Essen, waar dezelf-
de chauffeur haar weer ophaalde. Met hem zagen velen, hoe Lies
geheel genezen was.

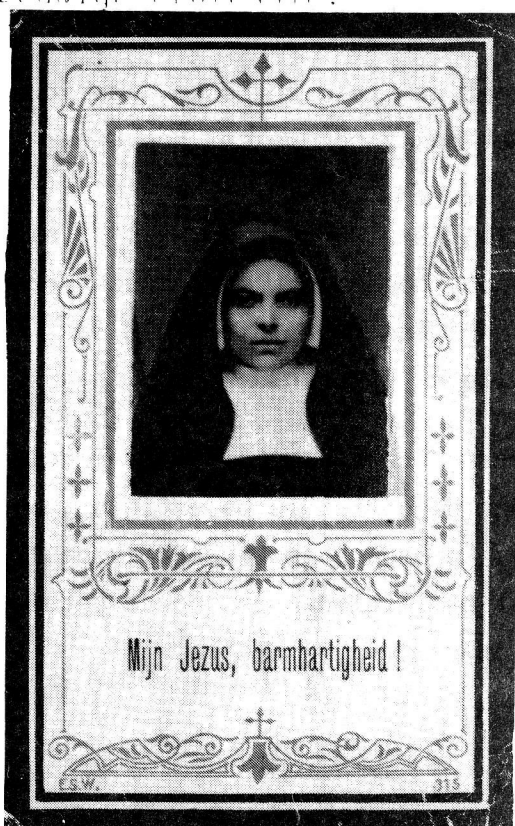
Ze was verlost van haar ziekte en kon weer, gezond en wel, op eigen benen staan. Lies was weer het knappe, opgeruimde meisje van vroeger, dat steeds de helpende hand wist te bieden, waar dit nodig was.

Nooit was er een klacht over haar lippen gekomen.

Gebrek aan geld en de toen nog zeer schaarse communicatie-middelen hebben er helaas toe bijgedragen, dat de officiële bevestiging, welke aan strenge voorschriften moest beantwoorden, achterwege is gebleven. De feiten, die door een aantal familieleden en andere getuigen bekendheid kregen, liegen er niet om.

Zuster Mariëta samen met haar ouders, broers en zusters in de tuin van het klooster te Hoogerheide b.g.v. haar Eeuwige Professie.

JEZUS, MARIA, JOZEF.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
de Eerwaarde Zuster

MARIËTA THEUNS,

*Religieuse van de Congregatie der Zusters
van de H. Maagd Maria, genaamd het
Geselschap Jesus, Maria, Josef.*

Geboren te Woensdrecht . . . 11 Dec. 1889

In de Congregatie getreden . . . 2 Dec. 1913

Geprotest 26 Aug. 1917

Overleden in het St. Ignatius-
gesticht te 's Hertogenbosch 3 Aug. 1918

Zalig zijn de zuiveren van harte, want zij
zullen God zien. Mt. V, 8.

Zalig zijn de eenvoudigen van geest, want
bunner is het rijk der hemelen. Mt. V, 8.

Met Christus ben ik aan het kruis gehecht,
wetende, dat wie deelgenooten zijn van zijn
lijden, ook deel zullen hebben in zijne ver-
troosting. Gal. II, 19; I Cor. I, 7.

Ik heb alles gegeven aan Hem, van wien
ik het ontvangen heb, en Hem alleen voor
mijn erfdeel gekozen. H. Greg. Naz.

Ik verlang ontbonden te worden en met
Christus te zijn. Philipp. III, 8.

Kom dan, Bruid van Jezus Christus, en
ontvang de kroon, die de Heer van eeuwig-
heid voor U bereid heeft. Kerk. Getijden.

Gelukkig hij, die leeft en sterft onder
Maria's bescherming. H. Alph.

Geliefde Ouders, Bloedverwanten en Mede-
zusters, weent niet over mij. Ik leef in den
hemel, met het koor der maagden, bij Hem,
dien ik uit geheel mijn hart op aarde bemind
heb. H. Agnes.

Mijn Jezus, barmhartigheid. (300 d. afl.)
Jesus, Maria, Josef, (7 jaren en 7 quadrag.)

R. I. P.

DRUK GEBR. STRUKKE, 'S BOSCH.

ZUSTER MARIËTA.

Op 2 december 1913 trad Lies in het klooster bij de zusters van het Gezelschap J.M.J. (Jezus, Maria, Jozef) te 's-Hertogenbosch.

Zij werd op 12 februari 1914 tijdelijk geprofest. Haar kloosternaam werd: Mariëta.

De eeuwige geloften legde ze af op 26 augustus 1917, precies zes jaar nadat ze genezen was in Lourdes.

De plechtigheid werd gevierd in het klooster te Hoogerheide, waarbij o.a. het hele gezin Theuns aanwezig was: vader en moeder, haar broers Adrianus, Cornelis en Adam en de zussen Sophie, Lucia en Adriana.

Na haar professie verbleef ze achtereenvolgens in het Moederhuis te 's-Hertogenbosch en in Druten, waar ze kleuterleidster was.

Al spoedig werd ze ziek en haar toestand verergerde dermate, dat ze in 't St.-Ignatiusgesticht werd opgenomen. Ze leed aan de Spaanse Griep. (Er heerste een epidemie)

Op 3 augustus 1918 stierf zuster Mariëta, ruim 28 jaar oud, in bovengenoemd ziekenhuis.

SLOT.

Over haar jeugd, de ziekte, de wonderdadige genezing, het korte kloosterleven én haar te vroegtijdige dood is meer materiaal voorhanden dan men zou verwachten.

Vele tijdschriften, dag- en weekbladen hebben uitvoerig aandacht geschonken aan de wonderdadige genezing, ook al werd die door de Kerk nooit als zodanig geboekstaafd. Hierover heb ik correspondentie gevoerd met het "Bureau Médical de Notre-Dame de Lourdes". Ook het kloosterarchief zal meer over zuster Mariëta bevatten dan alleen haar persoonsgegevens.

Het zou dus mogelijk geweest zijn een uitgebreider, meer gedetailleerd verhaal te schrijven. Dat dit nu niet het geval is, heeft een praktische oorzaak en sluit een herschrijving in de toekomst dus niet uit.

Ossendrecht, 26 augustus 1986.

B.G.M. Adriaansen.

**WETENSWAARDIGHEDEN OVER DE POLDERS VAN HET ZUIDKWARTIER.
DEEL I**

Als vervolg op onze serie "Oude wegen van Woensdrecht, Ossendrecht en Putte", willen wij, de werkgroep toponomie, de polders van ons Zuidkwartier proberen te beschrijven.

De oudste geschiedenis van de polders onderzoeken is voor onze werkgroep geen haalbare kaart, gezien de tijd, die zo een onderzoek zal vergen.

Maar wij willen proberen door onderzoek in het wat recenter archief van de polders en 't vastleggen van mondelinge verhalen en gebeurtenissen, toch een inzicht te krijgen in wat de polders voor het Zuidkwartier en zijn bewoners betekenden en nóg betekenen.

Als U over de oude geschiedenis van de polder Oud-Hinkelenoord wilt lezen, kunt U in "Tijding" 1983 - 1 een voortreffelijk artikel aantreffen van de heer A. Pijnen.

Wij willen bij onze artikelen steeds een kaart van de polders voegen, ter verduidelijking. Ook eventuele foto's van de betreffende polders of van boerderijen willen we erbij afdrukken. De bedoeling is om aan de grens met België (de zuidkant van ons Kwartier) met ons eerste artikel te starten. Nu willen we achtereenvolgens behandelen:

- Landaanwinning, inpoldering.
- Dijkaanleg.
- Bestuursvorm van een polder.

LANDAANWINNING, INPOLDERING.

Een polder is een gebied, dat door dijken of op andere wijze van het water in de aangrenzende gebieden is afgescheiden.

Polders kunnen ontstaan door het bedijken van aanwassen (de Aanwas in Ossendrecht) en van droogvallende gronden langs zeegaten. In ons Scheldegebied zijn de aanwassen en slikken ontstaan, doordat bij eb en vloed milimeter na milimeter slibafzetting heeft plaats gevonden.

Had zo een slik of schor ongeveer een hoogte bereikt van 0,5 meter beneden hoogwater peil, dan was plantengroei mogelijk. Deze plantengroei bevordert de rust van het water en daardoor ook de slibafzetting. Eerst ziet men de ons wel bekende kattestaarten (zeekralen) verschijnen. Na een nog hogere opslibbing wordt de kattestaart verdrongen door de lamsoor (zeeaster).

De kattestaart was honderden jaren een geliefde groente voor onze streekgenoten en werd veel gesneden op het schor. Zo ook de lamsoor. Beide zijn alleen nog te verkrijgen in speciale groentezaken.

De jeugd zal ze niet meer leren kennen, nu enkele jaren geleden de Markiezaatsdam, als onderdeel van de Deltawerken, het getij heeft doen verdwijnen en de Duintjes voorgoed heeft drooggelegd. De plant, waarvoor de kattestaart en lamsoor moeten wijken, is de lieze of lierse (kweldergras). Ook de lieze genoot een bijzondere belangstelling van onze streekgenoten, want aan deze planten zaten de meeste "kreukels" (aliekruiken, zeeslakje). Maar met voornoemde kattestaarten, en lamsoren is de kreukel-van-eigen-bodem voor goed van het menu verdwenen.

Maar goed, na deze zoete of zoute herinneringen is het schor of slik zodanig opgehoogd, dat men het rijp acht om in te polderen.

Men gaat meestal tot inpoldering over, wanneer de oppervlakte zodanig groot is dat het winstgevens zal zijn.

Men kan de natuur een handje helpen en het opslibbingsproces versnellen. Een heel oud middel zijn de zgn. slikvangers. Dit zijn lange dammen, die loodrecht op de oeverrand op het slik worden opgeworpen. De uiteinden van de slikvangers worden verbonden door een plasberm, bestaande uit enkele lagen op elkaar gestapelde rijsbossen, met de toppen van het rijshout zeewaarts gericht. Op deze manier ontstaan op het slik grote kommen. In deze kommen kunnen de slibdeeltjes in het water, dat daarin bij vloed is verzameld, rustig bezinken. De plasbermen laten het bij eb afstromende water voldoende door, maar houden het slib tegen. Deze methode is in onze streek ook wel gebruikt. Interessant is misschien te vermelden, dat, in de jaren 70, in het plan Langeweg te Bergen op Zoom bij grond- en bouwwerkzaamheden zulke rijsbossen zijn aangetroffen. Het laagste gedeelte van voornoemde

28

Ossendrecht

Zuidpolder

onder Ossendrecht

Kabeljauwpolder

Calfvecht

Noordpolder

polder

Cementite

Zuidpolder

Ossendrecht

Zuidpolder

polder

Hinkelenoordpolder

Nieuw

Hinkelenoord en

polder

Anna Maria

polder

KREEKRAN

Schelle

Hoogveerwageloeding

lder

Van der

Duijns

der

polder

Polderboer

1004

1005

1006

1007

1008

1009

1010

1011

1012

1013

1014

1015

1016

1017

1018

1019

1020

1021

1022

1023

1024

1025

1026

1027

1028

1029

1030

1031

1032

1033

1034

1035

1036

1037

1038

1039

1040

1041

1042

1043

1044

1045

1046

1047

1048

1049

1050

1051

1052

1053

1054

1055

1056

1057

1058

1059

1060

1061

1062

1063

1064

1065

1066

1067

1068

1069

1070

1071

1072

1073

1074

1075

1076

1077

1078

1079

1080

1081

1082

1083

1084

1085

ligt gedeeltelijk in de Augustapolder, (her-)ingepolderd in 1786, en de Geertruidapolder, (her-)ingepolderd in 1860.

De rijbossen werden vroeger ook veel gebruikt om polders te draïneren.

DIJKAANLEG.

Als we een dijk willen maken van klei, dan moet het materiaal (specie) gewonnen worden uit het schor, grotendeels buitendijks.

Meestal zal niet voldoende klei aanwezig zijn om de gehele dijk daarvan te maken. Alleen bij zeer geringe afmetingen zou dit mogelijk zijn.

Over het algemeen is de bovenste laag van het schor, welke de goede klei bevat voor het aanleggen van een dijk, niet dikker dan 0,4 m.

We verplaatsen ons nu 50 tot 100 jaar terug in de tijd en starten met de aanleg van een nieuwe dijk. We zien honderden grondwerkers met de schop en kruiwagen, die kipkarren (op smalspoor) laden.

Het voorjaar is de meest ideale tijd om met het werk te starten.

Eerst begint men nabij de schorrand een z.g. verskade aan te leggen, met een kruinhoogte van $\pm 1,50$ m boven G.H.W. (giertij, zomerstorm)

Gemiddeld Hoogwater.

De grond hiervoor komt uit het bermslootje. De verskade heeft tot doel de hogere waterstanden dan G.H.W. te keren, zodat men achter de verskade droog kan werken in de dijkspuiten.

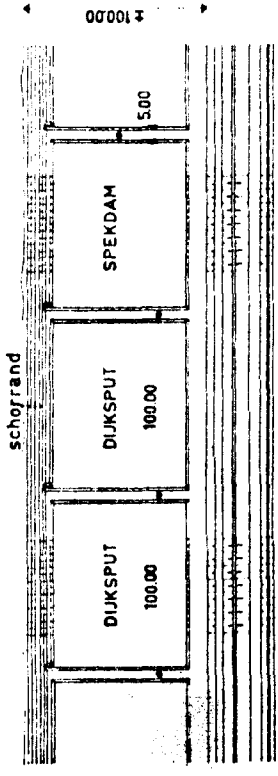
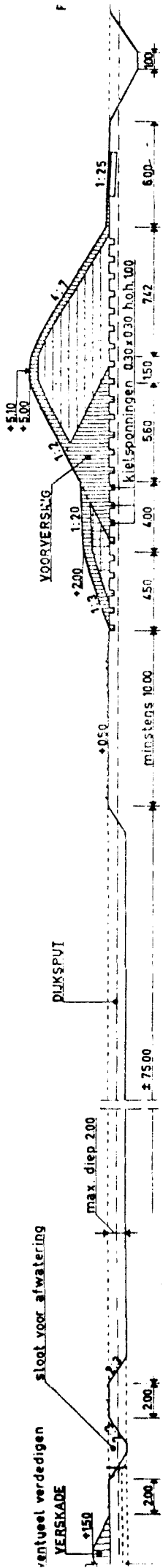
Nu kan men beginnen met het opwerpen van de dijk. De zate (grondslag, fundering) wordt gezuiverd van alle ongerechtigheden en voorzien van kielsponningen van 30 x 30 cm om een goede verbinding, aanhechting, te krijgen tussen de zool van de dijk en de zate.

De grond voor de opbouw van de dijk wordt uit de dijkspuiten gehaald. De vetste klei wordt aan de buitenzijde in de berm en onder de kruin van de dijk verwerkt. De buitenzijde van de dijk wordt voor de winter voorzien van zoute graszoden, welke meestal in de nabijheid van het werk te vinden zijn; de binnenzijde van de dijk met zoete graszoden of ingezaaid met graszaad.

Tot zover in grote lijnen de dijkaanleg, zoals men vroeger te werk ging.

Nu meer bijzonderheden, opgetekend uit de mond van P. de Dooy, wiens

TE MAKEN ZEEDIJK

SITUATIE

- verklaring
- klei
 - meest samenhangende grond
 - gemengde grond of zand
- maten in meters

Doorsnede van een aan te leggen zeedijk.

familie al generaties lang met dijkaanleg en dijkonderhoud te maken heeft gehad. Zo ook de familie Verbiest en Jan Maas.

Piet de Dooy vertelde, dat, zodra de teen van de dijk gereed was, men met man en macht ging krammen: Roggestro werd gevleid (uitgespreid). De krammer duwde met een metalen plaat, die met een riem voor de buik gebonden zat, zijn "kramspai" met een bundeltje roggestro met kracht in de grond, \pm 10 cm diep. Dat gebeurde op een zodanige manier dat alle bundels aaneengevlochten werden en zo een krammat vormden, die tientallen meters lang kon zijn.

De berm van de dijk werd ook bekramd, maar meestal werd er eerst graszaad ingezaaid. Tegen de tijd dat de krammat vergaan was, had het gras voor een mooie mat gezorgd en was de berm beschermd. Het vergaan of rotten van de krammat was tevens een goede bemesting. Piet de Dooy, die zelf als krammer gewerkt heeft, vertelde ons nog dat hij altijd veel bewondering had voor het vakmanschap van de steenzetter. Veel dijken hadden ook een stenen glooiing. Dat waren zes- of achtkantige basaltkeien, maar niet allemaal even groot, vooral de hoogte was nogal eens verschillend. Maar de steenzetter pakte altijd de juiste en het paste altijd. Zo ontstond er een mooie, op een honingraat lijkende, schuine glooiing.

Volgens Piet gebeurde het wel eens, dat, wanneer men 's morgens op het werk kwam, men de dijksputten vol water aantrof. Dan zag je de lummel (de bak van de kipkar op het smalspoor) in het water drijven als een bootje. De hond ('t onderstel van de kipkar met wielen) had het nakijken, want het water had de lummel eruit getild. Dat onderlopen gebeurde bijv. als de verskade was doorgebroken. Op bijgaande tekening ziet men een doorsnede van de dijk met dijksputten en verskade.

TAKEN EN BESTUURSVORM VAN DE WATERSCHAPPEN.

Waterschappen worden opgericht, samengevoegd en opgeheven door het provinciaal bestuur. Een waterschap kan verschillende taken opgedra-

gen krijgen: zorg voor de dijken, zorg voor een goede afwatering, zorg voor wegen of zorg voor een goede waterkwaliteit. Om met die laatste taak te beginnen: in West-Brabant heeft sinds 1970 het Hoogheemraadschap West-Brabant de taak opgelegd gekregen, om voor een goede kwaliteit van de oppervlaktewateren te zorgen. Hiertoe heeft het Hoogheemraadschap onder meer veel waterzuiveringsinstallaties in gebruik.

De zorg voor de wegen is in hoofdzaak een taak voor het rijk, de provincies en de gemeenten. De waterschappen zorgen alleen voor de pure polderwegen binnen hun gebied. Oorspronkelijk waren die polderwegen uitsluitend bestemd voor de landbouw en om bepaalde waterstaatswerken (sluizen, dijken) te kunnen bereiken. Vaak ook lagen (en liggen nog steeds) wegen op de dijken. Denk maar aan de Oudendijk onder Ossendrecht. In zulke gevallen is het al helemaal logisch, dat de dijk en de weg door dezelfde instantie worden beheerd. Tegenwoordig krijgen de polderwegen ook steeds meer een functie op het gebied van de recreatie.

Het regelen van een goede afwatering is de hoofdtaak van de meeste waterschappen. Bij veel regen stijgt het water in de poldersloten snel en dan is het zaak om het teveel aan water zo spoedig mogelijk uit het waterschapsgebied te malen (vroeger met gebruikmaking van sluizen en molens, tegenwoordig met elektrische of dieselmolens). In droge zomerseizoenen kan er watergebrek ontstaan en dan is het mogelijk, dat op diverse plaatsen van buitenaf juist water in de poldersloten wordt gelaten.

De zorg voor de zeedijken en de dijken langs de grote rivieren berust gedeeltelijk bij het Rijk (Rijkswaterstaat) en gedeeltelijk bij een aantal grote waterschappen. In West-Brabant is de buitendijk langs de Eendracht, het Volkerak en het Hollands Diep, tot aan Geertruidenberg toe, sinds 1977 in beheer bij het al eerder genoemde "Hoogheemraadschap West-Brabant". Vóór die tijd (1953 - 1976) was er een apart waterschap: "Hoogheemraadschap De Brabantse Bandijk" geheten, belast met de zorg voor die buitendijk. Nog vroeger, vóór de stormramp van 1953, hadden alle waterschappen, die grensden aan die

buitendijk, alsmede enkele gemeentebesturen, ieder een stukje van de dijk in beheer.

In Woensdrecht en Ossendrecht bestaat nog een dertiental kleine waterschappen, die alle hoofdzakelijk tot taak hebben om in hun gebied voor een goede afwatering te zorgen en waarvan de meeste bovendien een aantal polderwegen in beheer hebben. De waterschappen hebbenvaak fraaie namen, waaruit in enkele gevallen al een vroegere samenvoeging blijkt: "De Caterspolder , gemeen met Van den Eijndenspolder" (gelegen onder Woensdrecht), "Van der Duijnsolder" (Woensdrecht), "De Noordkil van Ossendrecht" (Ossendrecht, Woensdrecht , Huijbergen en Putte), "De Noordpolder" (Ossendrecht en Woensdrecht), "De Prins Karelpolder" (Woensdrecht), "De Vijdtpolder" (Ossendrecht en Woensdrecht), "De Zuidpolder" (Ossendrecht), "De Zuidpolder van Woensdrecht, gemeen met Oud Hinkelenoord" (Woensdrecht en Ossendrecht), "De Zoom" (Bergen op Zoom, Wouw, Huijbergen, Woensdrecht) en tenslotte de "Augusta" (Bergen op Zoom, Huijbergen en Woensdrecht).en "Nieuw Hinkelenoord en Hogerwerf" (Ossendrecht en Woensdrecht). Verder zijn er nog twee interprovinciale waterschappen: "De Damespolder" en "De Hogerwaardpolder". Het grondgebied van deze twee strekt zich deels uit over Woensdrecht en deels over het Zeeuwse Rilland-Bath.

Voor ieder waterschap heeft de provincie een reglement samengesteld. Dat reglement geeft een nauwkeurige omschrijving van het gebied aan, de taken die het waterschap krijgt opgedragen, regelt het bestuur en geeft een omschrijving van de belasting die het waterschap mag heffen tot dekking van de lasten. Ieder die eigendommen binnen een waterschap heeft, noemt men "ingeland". De ingelanden kiezen uit hun midden een algemeen bestuur (te vergelijken met een gemeenteraad) en dat algemeen bestuur heet dan meestal "Vergadering van hoofdingelanden". Het stemrecht is gerelateerd (gebonden) aan de oppervlakte grond die een ingeland bezit. Het reglement van het waterschap regelt die stemmenverdeling precies. Als dagelijks bestuur (zoals bij de gemeentebesturen de colleges van Burgemeester en Wethouders) treden bij ieder waterschap een voorzitter (meestal dijkgraaf geheten) en twee of meer bestuursleden (meestal gezworenen geheten) op.

Als personeel kennen de waterschappen administratieve en technische krachten. Tot de administratieve mensen horen een secretaris en een penningmeester (soms gekombineerd in één persoon). Afhankelijk van de grootte van het waterschap kan nog meer administratief personeel in dienst zijn. Aan de kant van de technische dienst vinden we een opzichter of technisch hoofdbambtenaar en verder een aantal personeelsleden, die het daadwerkelijk onderhoud aan de sloten en wegen verrichten en belast zijn met de werking van de sluizen en gemalen. Het waterschap zorgt alleen voor het onderhoud van de voornaamste watergangen (sloten) in het gebied. Tegenwoordig gebeurt dat onderhoud grotendeels machinaal.

Behalve die hoofdwatergangen heeft ieder waterschap een netwerk van kleine watergangen, die óók belangrijk zijn voor een goede afwatering. Die kleinere watergangen moeten de aanliggende eigenaren zelf onderhouden (schoon houden en op de voorgeschreven diepte houden). In de regel komt het bestuur van het waterschap in het voorjaar en in het najaar controleren of alle watergangen voldoende schoon en voldoende diep zijn. Die controle heet vanouds de schouwvoering. De schouwvoering wordt ruimschoots tevoren aangekondigd, zodat ieder alsnog voor het schoonmaken kan zorgdragen. Een apart reglement (de keur- of politieverordening van het waterschap) regelt de rechten en de plichten van de ingelanden ten aanzien van de watergangen. In vele gevallen werken verschillende polders samen: Ze kunnen een gemeenschappelijke secretaris aanstellen of ander gemeenschappelijk personeel en ze kunnen ook bepaalde kunstwerken samen tot stand brengen. Zo staat er voor de bemaling van "De Noordpolder" en "De Zuidpolder van Woensdrecht, gemeen met Oud Hinkeloord" één gemaal in de Ossendrechtse Noordpolder. Dat gemaal draagt de toepasselijke naam van de "Drie Polders".

De financiën.

Net als een gemeentebestuur is een waterschap verplicht om jaarlijks een begroting van inkomsten en uitgaven (=schatting van wat men

het komend jaar denkt te gaan uitgeven en een schatting van de inkomsten) op te stellen. Achteraf geeft de rekening van inkomsten en uitgaven aan, wat dewerkelijke inkomsten en uitgaven zijn geweest. Aan de inkomstenkant staat als grootste post de polderbelasting: per ha. dient ieder ingeland een bepaalde som te betalen aan het waterschap. De hoogte van deze belasting is afhankelijk van de kosten die het waterschap heeft. In de vergadering van hoofdingelanden vindt jaarlijks de vaststelling van de omslag plaats. Aan de kostenkant heeft een waterschap onder meer staan: Bestuurs- en vergaderkosten, administratiekosten, personeelskosten, kosten van gebouwen, machines en installaties, onderhoudskosten aan sloten en wegen en uiteraard bemalingskosten.

Hoogerheide, september 1986.

Werkgroep Toponomie:

J. v.d. Bussche

C.J. van Opdorp

A. van Pul

E. Suykerbuyk.

Mondelinge informatie voor dit artikel verstrekke P. Jacobs, dijkgraaf.

Bovendien werden veel gegevens gehaald uit de Provinciale Almanak voor Noord-Brabant, 1985.

ZEI-SPREUKEN

Zei-spreuken zijn luimige gezegden, die uit de mond van het volk komen. Ze worden ook "andermansspreuken" genoemd.

Het gezegde wordt aan een ander persoon toegeschreven, b.v. 't wordt "gezegd" door een oude vrouw, 'n boer, 'n advokaat, 'n dief, de dominee, de pastoor, de koster, de begijn, de meid of jongen en door nog veel andere personen. Zelfs de dieren laat men hun zegje doen!

Wie ze 't eerst uitgedacht heeft, is niet te achterhalen.

Sommige mensen kunnen zó spontaan met hun woordenkeus uit de hoek komen! Ze flappen 't er zo maar uit en 't is dikwijls nog raak ook. Niet alleen in ons land worden die zei-spreken gebruikt; erg bekend zijn ze ook bij onze zuiderburen, de Belgen, vooral bij de Vlamingen met hun sappige "rake zetten"!

Maar ook zijn ze "in" in Duitsland, Engeland, Zwitserland, en wie weet waar nog meer. De laatste jaren krijgen ze meer en meer de aandacht.

We gaan nu proberen, wat meer van deze spreuken bij elkaar te krijgen en ze weer een plaatsje te geven in onze "Tijding".

In de Tijding van 1982 - 1 is al een hele serie zei-spreuken opgenomen. Maar nu willen we ze meer soort bij soort houden.

Vandaag beginnen we dan met "de duivel". Hij mag zeker wel denken aan 't woord van de ons niet vreemde snuiter Tijnl:

"Ze haten me," zei Tijnl Uilenspiegel, maar hij maakte 't er ook naar!

De betekenis van de spreuken is gewoonlijk klaar en duidelijk, meestal kan men uit 't gezegde wel opmaken, wat er mee bedoeld wordt.

Bekende personen, die ook veel aandacht geschonken hebben aan de zei-spreuken waren o.a. Shakespeare in Engeland, onze eigen Vader Jacob Cats, die trouwens de vader van de spreuk genoemd wordt, en in België de dichter Guido Gezelle.

Hier onder laten we nu de duivel aan het woord:

"Soort bij soort" zei de duivel, en hij deed een advokaat, een mulder,

een snijder en een wever in één zak.

(Ze zijn allen even eerlijk)

"Dat is één," zei de duivel, en hij schopte de deurwaarder in de hel.

"De deugd in 't midden," zei de duivel, en hij ging tussen twee capucijnen zitten.

ook wel: "De deugd in 't midden," zei de duivel, en hij ging tussen twee begijnen zitten.

"Soort zoekt soort," zei de duivel en hij vloog met de schoorsteenveger weg. (allebei even zwart)

"Mooi goed," zei de duivel en hij keek naar z'n eigen jongen.

"Daar speelt de duivel mee," zei Tiest, "vier azen en genen enen troef!"

"Hard tegen hard," zei de duivel en hij beet in 't staal.

"Veel geschreeuw en weinig wol," zei de duivel, die een varken schoor. (gezegde, wanneer iemand veel drukte maakt en maar weinig heeft te betekenen)

"Alles helpt," zei de duivel, en hij gooide een vlo in de hel!

(alle beetjes helpen)

"De fijnen zijn de mijne," zei de duivel, "en de groffen (=groven) komen vanzelf."

OVERZICHT BORG- EN ONTLASTBRIEVEN DER GEMEENTE WOENSDRECHT VAN VOOR 1811

Inleiding.

Het archief van de huidige gemeente Woensdrecht is te onderscheiden in twee gedeelten, nl. dat van vóór 1811 en vanaf na 1811. De reden voor deze splitsing - die in alle Brabantse gemeenten wordt aangehouden - wordt veroorzaakt door een duidelijk andere aanpak van de administratie indertijd en door de scheiding van "machten" op lokaal niveau: de administratieve en rechtsprekende taken, die tot dan toe grotendeels door hetzelfde orgaan, de schepensbank, werden uitgeoefend, werden gescheiden: de administratieve taak bleef bij het gemeentebestuur ter plaatse, de rechtsprekende taak werd overgeheveld naar onafhankelijke instanties, de rechterlijke macht.

In de gemeentearchieven van vóór 1811 treft men de z.g. borg- of ontlastbrieven aan, vaak gebundeld per jaar, soms ingeschreven in daarvoor aangelegde registers, een aantal in de resolutieboeken van het gemeentebestuur.

In het archief van de gemeente Woensdrecht wijkt dit beeld niet af van het hierboven beschrevene. Omdat het huidige gebied van de gemeente gevormd werd door vier afzonderlijke heerlijkheden met ieder een eigen bestuur, vindt men in de afzonderlijke archieven van die gemeenten, te weten: Woensdrecht, Hoogerheide, en Zuidgeest, de op die gemeenten betrekking hebbende borg- en ontlastbrieven. In het zeer fragmentarische archief van Hinkelendoord werden er geen aangetroffen.

Borg- en ontlastbrieven werden door een gemeentebestuur afgegeven aan een persoon die naar een andere plaats ging verhuizen. In de brief stelde het gemeentebestuur zich garant voor het betalen van de onderhoudskosten, mocht de betreffende persoon tot armoede komen te vervallen. De plaats van herkomst stond dus borg en de nieuwe vestigingsplaats werd ontlast. Vandaar de term "borg- en ontlastbrieven".

De borg- / ontlastbrieven zijn voor met name genealogen een belangrijke bron, waaruit men kan aflezen vanwaar de persoon in kwestie

is gekomen of waar deze naar toe vertrokken is en de datum van vestiging en vertrek.

Om de raadpleging van deze bron te vergemakkelijken is op de series borg-/ontlastbrieven een alfabetische persoonsnamenklapper gemaakt. De klapper bestaat uit de volgende onderdelen:

- borgbrieven, ingekomen te Woensdrecht,
- borgbrieven, afgegeven te Woensdrecht,
- borgbrieven, ingekomen te Hoogerheide,
- borgbrieven, afgegeven te Hoogerheide,
- borgbrieven, ingekomen te Zuidgeest.

De klapper zelf is alfabetisch ingericht, met dien verstande, dat de letter C is ondergebracht onder C, K of S naargelang de uitspraak, de letter Z onder S. Zoveel mogelijk is gealfabetiseerd volgens de schrijfwijze, mede ter vermindering van het suggereren van verbanden tussen de verschillende personen met een gelijkkluidende naam.

De klapper op de ingekomen borg-/ontlastbrieven vermeldt: persoonsnaam, plaats van herkomst, (zo mogelijk) twee data: de eerste datum is de datum van afgifte van de brief, de tweede datum is die van inschrijving van vestiging.

De klapper op de afgegeven borg-/ontlastbrieven vermeldt: persoonsnaam, (zo mogelijk) plaats waarheen de persoon vertrekt, datum van afgifte van de brief.

Bij de naam is, wanneer deze in de brief staat vermeld, de (toekomstige) echtgeno(o)t(e) genoteerd.

Daar de inventaris van het archief der gemeente Woensdrecht van vóór 1811 nog in bewerking is, worden geen inventarisnummers aangegeven. Het jaartal van de borg-/ontlastbrief geeft voldoende houvast voor het terugvinden van de originele akte in het archief.

november 1984

R. Jacobs
streekarchivaris
Nassau-Brabant

INGEKOMEN BORGBRIEVEN TE WOENSDRECHT.

<u>Naam</u>	<u>Herkomst</u>	<u>Afgifte</u>	<u>Vestiging</u>
Adriaensen, Jan echt. v. Adriana Baks	Hoogerheide	15 mei 1776	29 jul 1776
Aerden, Catharina van echt. v. Marinus Tim- mermans	Kapelle	15 jan 1761	31 jan 1761
Aerts, Francisca	Zandvliet	27 nov 1793	19 dec 1793
Anthonissen, Johanna echt. v. J.B. v.d.Linden	Ossendrecht	10 jun 1755	
Anthonisse, Joannes	Bergen op Zoom	23 jun 1755	14 okt 1755
Augustijns, Anna Catharina	Kalmpthout	1 feb 1806	
Backer, Helena de	Zandvliet	7 dec 1792	28 jun 1793
Baks, Adriana echt. v. Jan Adriaensen	Hoogerheide	15 mei 1776	29 jul 1776
Beek, Arnoldus van echt. v. Helena v.d. Boom	Essen	23 jan 1764	
Beks, Pieterrella echt. v. Judocus Belde	Ossendrecht	29 jun 1776	29 jul 1776
Belde, Judocus echt. v. Petronella Beckx	Rossem	3 jun 1776	29 jul 1776
Berg, Anna Catharina v.d. echt. v. Pieter Jan Daalemans	Ossendrecht	18 apr 1803	30 apr 1803
Bergonjen, Pieter Johannes	Steenbergen	31 jul 1784	6 sep 1793
Blaay, Adriana de	Wouw	31 mrt 1787	25 jul 1787
Blaay, Jan Jansse de	Wouw	31 mrt 1787	25 jul 1787
Bodaff, Cornelis Janssen van zie: Rijsbergen, Cornelis Janssen van		18 jul 1806	
Bol, Jan Franciscus		25 feb 1728	
Boogaarts, Willem Siardussen	Wuestwesel	4 feb 1765	11 feb 1765
Boom, Helena van den	Ossendrecht	25 mei 1767	26 mei 1767
Bril, Joseph	Ossendrecht	28 apr. 1786	
Broeckhoven, Maria Cath. v. echt. v. Corn. v.d. Eijnden	Wuestwesel Ossendrecht	12 okt 1786	
Buermans, Anna Maria echt. v. Christiaen Hecksteen (Exsteen)	Hoogerheide	2 jun 1792	22 jul 1793
Buermans, Laureijs	Essen	24 jul 1759	9 sep 1760
Charton, Peeter echt. v. A.C. Suellinghs	Essen	28 sep 1758	1 okt 1758
Charton, Peeter	Zandvliet	22 apr 1761	13 mei 1761
Deboeck Maria Catharina echt. v. J.B. Deneijs	Merksem	28 sep 1758	30 sep 1758
Deckers, Cornelis Passchier echt. v. Helena Verhesen	Essen	16 jun 1741	4 jun 1744
Delien, Jan Janse echt. v. Cath. v. Oevelen	Essen	7 jul 1725	

Dielen, Adriaen	Zandvliet	13 okt 1751	8 jan 1752
Dictus, Maria Frans W. echtg.v. Adriaen Wouters	Kalmpthout	13 mei 1744	6 jul 1744
Dictus Fr.zn.,Wilhelmus echtg.v.Petr. v.d. Wouwen	Wuestwesel	6 dec 1749	8 jan 1750
Dilbeeck, Peeter echtg.v.Aeltgen J. de Wert	Huijbergen	27 mei 1743	11 mei 1744
Dirks, Catharina echtg.v. Hendrik de Koch	Ossendrecht	10 mei 1791	20 jun 1791
Doiren, Christianus van echtg.v. Elisabeth Bogaers	Wuestwesel	3 nov 1749	9 dec 1752
Dronkers, Francois echtg.v.Jacomina v. Fraassen		2 feb 1796	
Exsteen, Christiaen	Meesegem	18 feb 1760	9 sep 1760
Eijnde, Cornelis van den	Ossendrecht	7 okt 1786	
	Hoogerheide	2 jun 1792	22 jul 1793
Eijnden, Wilhelmus van den	Kalmpthout	5 apr 1774	19 sep 1774
Fraassen, Jacomina van echtg.v. Francois Dronkers		2 feb 1796	
Francken, Peeter echtg.v. Petronelle Chielen	Berendrecht	5 aug 1750	8 aug 1753
Fraters, Christoffel echtg.v.Catarina v.d. Berg	Essen	14 apr 1773	21 apr 1773
Galen, Johannes van	Roosendaal	15 mei 1749	15 okt 1749
Gansen, Valentinus van echtg.v. Cath.J.de Jongh	Zandvliet	9 mei 1749	15 okt 1749
Goetheer, Elisabet echtg.v.Cornelis Musterts	Ossendrecht	4 sep 1745	6 sep 1745
Gorissen, Jan Baptist echtg.v.Elisabeth Claessen	Turnhout	6 apr 1747	16 mei 1750
Gorp, Elisabeth van wed. v. Cornelis Adams, echtg.v. Pieter Palman	Auvergnepolder	3 nov 1755	17 mei 1756
Griep, Jan echtg.v. Maatje Wiskerke	Ierseke Ossendrecht	16 jul ?	13 aug 1805 30 apr 1806
Gurp, Maria van echtg.v. Anthony Rockx	Steenbergen	1 feb 1805	
Hees, Adriaen Wijnant van	Essen	11 mei 1749	24 jun 1750
Hermans, Anna echtg.v. Egidius de Marc	Ossendrecht	19 sep 1749	29 okt 1749
Hertogs, Joannes	Huijbergen	7 mei 1789	14 okt 1789
Heijmans, Anthonie	Ossendrecht	11 mei 1773	12 mei 1773
Heijschot, Anthonie zie:Heijmans, Anthonie			
Hoeks, Cornelis	Zuidgeest	26 mrt 1744	10 aug 1744
Hoecx, Maria Peeters M. echtg.v. Jan Jacobs Anthonissen	Kalmpthout	19 jun 1744	6 jul 1744
Hugens, Jacob	Hoogerheide	2 jun 1792	15 jun 1792
Huijgen, Pieter	Bergen op Zoom	15 jun 1758	18 sep 1760

TRANSCRIPTIE van de borgbrief ten behoeve van Christiaan Exsteen.

Alsoo Christiaan Exsteen, gebortigh van Meesegem, sone Norbert enne Anna Verdickt, sijne residentie ofte domicilie is gaen houden binnen de parochie van Woonsrecht, omtrent een ure van de stadt Bergen op Zoom ende dat die regeerders van de Taefel vanden Heijligen Geest aldaer difficulteijten maecken van denselven in de voors(creven) parochie Woonsrecht vredelijck te laeten wonen, ter oorsaecke hij naermaels met desselfs te procreërene kinderen souden worden belast, soo ist dat wij drossaerdt ende schepenen der voors(creven) parochie van Meesegem geloven mits desen dat ingevalle van eenigen noedt der voornoemde te verweckene kinderen - dat Godt verhoede - den armen der voors(creven) parochie van Woonsrecht voor eene somme van hondert vijfftygh guldens eens costeloos ende schaedeloos te ontlasten ofte wel deselve beneffens onse arme ingesetenen te alimenteren, verbindende daer vooren d'innecomen van onsen voors(creven) armen ende des t'oirconden, soo hebben wij drossaert ende schepenen in volle vergaedinghe geordonneert aen onsen greffier hier te verleijden dese tegenwoordighe acte ende doen segelen met onsen gemeijnen schepenen segele. Actum ter rolle van 18^{en} februarij 1760.

G. Peeters, greffier

1760

Overgebracht ende gedepositeert ter
secretarije der heerlijkheijdt Woensdrecht
den 9^e september 1760
A.F. Morin, secretaris.

1760

 Mondman *W*
*L*oo christiaen

Exsten gelovende van *W*esegem sone Soberet ende
 Anna Verdicht sijn residentie ofte domicilie is gaen houden
 binnen de Parochie van Woensrecht ontrent een waer van de just
 is vergaen oom ende dat die Regenters van de Kerkel van d'
 Heyligen gult adan diffentien maeken van dien sijden
 inde *W*es Parochie van Woensrecht vudelijc te Laken woonen
 ter oeffenke bij nactinade met de huffe te proccurere kinden souden
 worden. Geest so is dat wij Despandit ende schieken der
 vord. Parochie van *W*esegem geloven met desen dat in
 gevalle van enigen noot de voornomde te verleen en souden
 van dat Gode verhoede i den armen der *W*es Parochie van
 Woensrecht voor een sinnen van hondert vyftigh guldens
 eens costeloos ende schadeloos te ontlenen. Hier wil de jete be
 nefits ons arme ingeclen te alimenteren, die kintende dace
 vooren d' *W*esegem van onsen vord. armen, ende des kint
 den soe hebben wij Despandit ende schieken in alle *W*esegem
 ringke gesondmet van onsen Gesteit hier te verleen ende
 tegenwoordige acte ende doen gelyc met onsen gewijsen sijn
 onsen sijn acte ten lode van 19ten Februaris 1760

*W*esegem
 1760

Overgebracht ende ge depositat ter
 Secretarie der Burgerlijckheit Woensdrecht
 den 9ten Septembris 1760. *W*esegem

Jansen, Adriana echtgv. Jan Franken	Hoogerheide	27 dec 1771	28 dec 1771
Jansen, Anna Catharina echtgv. Cornelis van Velthoven	Putte	13 mei 1763	
Janssens, Catharina echtgv. Laureijs Buermans	Essen	28 sep 1758	1 okt 1758
Caem, Joanna van echtgv. Jacobus Swagemaekers	Eekeren	14 feb 1783	26 mrt 1783
Campen, Jacob van echtgv. Helena de Haen	Ossendrecht	6 okt 1751	9 okt 1751
Campen, Jan van echtgv. Maria Pallemans	Hoogerheide	22 sep 1751	24 sep 1751
Campen, Quirina van echtgv. Jan Jacobs	Huibergeren	15 jun 1750	2 jul 1750
Christiaenen, Cornelia P.J. echtgv. Gerard Offermans	Loenhout	16 jan 1747	20 jan 1747
Claessen, Barbara Michiels. echtgv. Anthonius de Weert	Essen	15 apr 1749	15 okt 1749
Koch, Hendrik de Commissaris, Jenneken A. wed.v. Christiaen Doms echtgv. Francis v. Osta	Ossendrecht Kalmpthout	10 mei 1791 10 jun 1734	20 jun 1791 2 nov 1758
Koolen, Maria Cools, Adriaan	Halsteren Rijsbergen	10 mrt 1779 26 mei 1784	15 mrt 1779
Coijmans, Petrus Crijnen, Catarina echtgv. Jacobus Jansen	Kalmpthout Ossendrecht	8 jan 1783 21 okt 1749	29 okt 1749
Laet, Simon de Lambrechts, Maria Anna echtgv. Peeter v.d. Moer	Zandvliet Eekeren	7 dec 1792 6 mei 1763	28 jun 1793 11 mei 1763
Linden, Joannes Bapt. v.d. echtgv. Joanna Gommers	Antwerpen Hoogerheide	15 jul 1754	14 mei 1755
Loenhout, Maria van echtgv. Johannes Hertogs	Ossendrecht	9 jun 1789	15 okt 1789
Lo(e)ght, Joanna de echtgv. Hendrick Paradans (Perdaens)	Kalmpthout	7 mei 1749	15 okt 1749
Loon, Elizabet van	Ossendrecht Prinsenland	21 sep 1792	6 sep 1793
Luijsterburg, Christiaen echtgv. Adriana Wijnen	Wouw Hoogerheide	5 mei 1792	18 mei 1792
Maas, Cornelia echtgv. Jan de Jongh	Kalmpthout	25 mei 1753	25 mrt 1754
Maere, Egidius de echtgv. Anna Hermans	St. Gillis Ossendrecht	11 jul 1744	27 jul 1744 29 okt 1749
Maghielse, Cornelis echtgv. Susanna Wouts	Ossendrecht	29 jun 1776	26 jul 1776
Mattheuwesen, Jan Meer, Adriana van Merode, Anna van	Hoogerheide Ossendrecht Wouw	27 apr 1793 29 apr 1793 5 nov 1751	17 mei 1793 17 mei 1793 25 jan 1755

Mertens, Joanna Catharina	Eekeren	16 jan 1773	10 apr 1773
echtg.v. Christiaan Nuijts			
Molengraaff, Pieterella	Hoogerheide	23 sep 1749	29 okt 1749
echtg.v. Antonius Claesen			
Montré, Geertruij	Zandvliet	1 jul 1755	20 okt 1756
echtg.v. Anthonius Claessens			
Mutserts, Cornelis Adr.	Essen	14 jun 1743	
	Ossendrecht	22 jun 1744	6 sep 1745
Mutsaarts, Petronella Dingen	Essen	5 jan 1761	31 jan 1761
echtg.v. Dominicus Vorsselmans			
Mijs, Bernardus		4 jul 1794	
echtg.v. Maria v.d. Berg			
Nelen, Lindert Janssen	Essen	21 mrt 1744	6 jul 1744
echtg.v. Maria v. Thienen			
Nelst, Willem Janssen	Kalmpthout	19 okt 1743	15 mei 1744
echtg.v. Catharina Janssen			
Nuijts, Anna	Kalmpthout	28 jul 1755	22 okt 1757
echtg.v. Adriaen v. Opstal			
Nuijts, Sebastianus	Kalmpthout	1 apr 1773	10 apr 1773
(of: Christiaan)			
1) Nijs, Bernardus	Stabroek		4 jul 1794
Nijs, Jan Baptist de	Berendrecht	19 feb 1757	1 sep 1757
echtg.v. Maria C. de Boeck			
Nijs, Pieter de	Zuidgeest	12 jul 1793	22 jul 1793
Oevel, J.zn., Jacobus van	Kalmpthout	26 jun 1722	
echtg.v. Elisabeth Wouters			
Offermans, Geeraerd	Essen	17 jan 1747	20 jan 1747
Opdorp, Cornelis van	Ossendrecht	27 apr 1790	14 mei 1790
Opstal, Adriaen van	Merksplas	18 jul 1755	22 okt 1757
Osta, Willem van	Wouw	18 nov 1806	
echtg.v. Johanna Rongens			
Osta, kinderen van	Wouw	18 nov 1806	
Ostaaïj, C. van		26 mei 1805	
Pallemans, Cornelis	Ossendrecht	23 mei 1758	25 mei 1758
echtg.v. Elisabeth Cins			
2) Plasmans, Cornelia	Noordgeest	15 jul 1757	16 nov 1758
Plompe, Janna	Ossendrecht	30 mrt 1755	22 mei 1756
echtg.v. Dominicus Vorstelmanns			
Pluijms, Johanna Peeterse	Essen	29 mrt 1742	
echtg.v. Jan Geertsen	Woensdrecht	6 jul 1744	
Thijs	Zuidgeest	10 okt 1747	28 jul 1757
Poel, Maria van der	Ossendrecht	21 okt 1749	29 okt 1749
echtg.v. Wijnant Nuijts			
Querijnen, Johanna	Hinkelendoord	30 apr 1766	13 dec 1766
Rockx, Anthony	Steenbergen	1 feb 1805	
echtg.v. Maria van Gurp			
Rongens, Johanna	Wouw	18 nov 1806	
echtg.v. Willem van Osta			
Rijsbergen, Cornelis J.v.	Essen	2 apr 1720	
(alias van Bodaff)			
echtg.v. Cornelia M. Soffers			
1) echtg. v. Maria v.d. Berg			
2) echtg. v. Govert Testers			

Sanders, Jacobus	Putte	23 feb 1752	25 feb 1752
Cins, Elisabeth echt.v. Corn. Pallemans	Ossendrecht	23 mei 1758	25 mei 1758
Smits, Maria echt.v. Adriaen van Ees	Ossendrecht	20 mei 1749	24 jun 1750
Smout, Johanna echt.v. Anthonie Willemse	Ossendrecht	4 feb 1765	11 feb 1765
Speeck, Michael echt.v. Petr. Wilmsen	Kapelle	12 mei 1755	8 jul 1756
Sprenkels, Maria Peeter echt.v. Willem Intjes	Kl. Zundert Etten	9 jul 1768	23 apr 1776
Stoffels, Adriaan echt.v. Adriana Adriaensen	Putte	29 jul 1749	9 apr 1754
Teugels, Elisabeth	Puers (Brussel)	12 jun 1775	25 jul 1775
Thaaijms, Cornelia echt.v. Arnoldus Broomans	Ossendrecht	5 feb 1760	6 feb 1760
Thijs, Jan Geertsen echt.v. Jenneken P.	Essen Woensdrecht	5 jun 1744 6 jul 1744	
Pluijms	Zuidgeest	10 okt 1749	28 jul 1757
Tilborgh, Cornelia van echt.v. Anthonie Heijmans	Huijbergen	1 apr 1773	12 mei 1773
Timmermans, Geeraerd echt.v. Maria Henderix	Essen	1 sep 1746	17 sep 1746
Timmermans, Helena Janssen echt.v. Jan v. Velthoven	Essen	12 mrt 1750	29 jun 1751
Timmermans, Marijnus echt.v. Christina v. Aerden	Essen	12 jan 1761	31 jan 1761
Velthoven, Maria Peeters v. echt.v. Peeter Verbraeken	Kalmpthout	6 jul 1742	3 mei 1743
Vennix, Jan	Huijbergen	28 apr 1806	
Verbraak, Janna echt.v. Joseph Palings	Ossendrecht	10 jul 1792	25 jul 1792
Verbraecken, Peeter Adr. echt.v. Anna M.J. de Jongh	Kalmpthout	31 mrt 1741	
Vergouwen, Jan	Essen	24 niv. XIII	30 jan 1805
Verheesen, Helena echt.v. Carnelis R. Deckers	Huijbergen	17 jun 1741	4 jun 1744
Verresen, Leonardt	Brecht	5 mei 1762	21 sep 1762
Voormaet, Peeter echt.v. Corn. v. Bracht	Zandvliet	8 jan 1750	9 jan 1750
Vos, Jacobus de echt.v. Anna M. Ketelaars	Hoogerheide	26 apr 1758	
Wauwer, Pieternel van der echt.v. Wilhelmus Dictus	Kalmpthout	6 dec 1749	8 jan 1750
Weert, Heyltien Janssen de echt.v. Peeter Dilbeeck	Essen	26 mei 1743	11 mei 1744
Wesenbeek, Cornelis Adr. echt.v. Lisebeth S. Steenbackers	Essen	29 mei 1720	

We senbeek, Maria echtgv. Joseph Janssens	Essen	12 jun 1758	
Willemse, Anthonie echtgv. Johanna Smout	Ossendrecht	4 feb 1765	11 feb 1765
Willemse, Antonius echtgv. Janna Bogaerts	Ossendrecht	23 jun 1750	24 jun 1750
Willemse, Petronella echtgv. Michiel Speeck	Berendrecht	24 nov 1756	7 jul 1757
Willemse, Susanna echtgv. Antonius Nuijts	Ossendrecht	23 jun 1750	24 jun 1750
Wuijts, Willemijna echtgv. Cornelis Crijnen	Hoogerheide	9 aug 1793	12 aug 1793

AFGEGEVEN BORGBRIEVEN TE WOENSDRECHT

<u>Naam</u>	<u>Vestiging</u>	<u>Afgifte</u>
Bal, Jan Francus		18 jul 1806
Belde, Adriana echtgv. Johannes Brouwers	Borgvliet	21 okt 1803
Belleter, kinderen		25 aug 1807
Bogers, Jan		28 aug 1799
Booij, Magiel de		20 apr 1799
Bos	Hardinxveld	29 dec 1791
Buurmans, Norbertus	Lepelstraat	8 mei 1786
Daane, Adriaan	Steenbergen	12 jan 1807
Delhez, Hendrik	Bergen op Zoom	27 dec 1783
Delhez, Lambertus	Bergen op Zoom	10 okt 1792
Dons, Jan		23 dec 1807
Dooren, Anna Dingena van Dooren, Elisabeth van echtgv. Jan Vennix	Ossendrecht	13 mei 1776 30 apr 1806
Francken, Pieterrella		2 jun 1804
Ganzen, Elisabeth van echtgv. Lendert Delmerel	Steenbergen	22 nov 1784
Gorissen, Anthonie echtgv. Catharina Jacobs	Fijnaart	12 sep 1781
Hees, Wijnant	Rijsbergen	10 feb 1775
Hert, A.C. de		8 dec 1799
Huijbregts, Willem		8 dec 1799
Jansen, Joseph	Hoogerheide	15 nov 1776
Jans(s)en, kinderen	Hoogerheide	15 nov 1776
Janssen, Pieter	Den Doel	31 mrt 1784
Kerstens, Pieterrella echtgv. Pieter Boomaerts	Breda	22 jul 1773
Cornelissen, G.		16 jan 1800

Looijen, Johanna	Kruisland	27 jun 1781
Mast, Johanna Geertruy v.d.	Nieuw-Vossemeer	27 okt 1804
Mennens, Jan Francus		16 nov 1799
Montree, Pieter Jan		(1805)
Musters, Adriaen	Steenbergen	4 dec 1782
Nuijes, Egidius		26 apr 1803
Nuits, Johanna	Zuidgeest	18 mei 1803
echtg.v. Johannes Nuits		
Nuits, kinderen	Zuidgeest	18 mei 1803
Nuijts, Anna Catharina	Ossendrecht	11 mei 1778
Rommes, Johanna		22 apr 1802
Zwagemakers, Pieter	Hoogerheide	28 apr 1804
Swagemakers, Willem	Ossendrecht	27 dec 1793
Veldhoven, Louis van	Aasdonck	17 okt 1789
Venninx, Catharina		2 mrt 1804
Verbrugge, Johannes		2 mei 1802
Verswijveren, Pieter	Hoogerheide	20 nov 1804
Vettens, Maria		16 mei 1796
Vos, Jan	Ossendrecht	17 mei 1793
Willemse, Johanna	Bergsche Polder onder Halsteren	6 jun 1794

INGEKOMEN BORGBRIEVEN TE HOOGERHEIDE

<u>Naam</u>	<u>Herkomst</u>	<u>Afgifte</u>	<u>Vestiging</u>
Beecx, Thomas Simon	Gemert	17 jun 1782	23 sep 1782
Berg, Helena v.d.	Putte	21 nov 1792	
echtg.v. Carel J. Giesbregts			
Bergh, Dingena van den	Kalmpthout	7 apr 1785	13 jun 1785
echtg.v. Adriaan v. Develen			
Bergh, Johannes van den	Huijbergen	2 okt 1782	
Dekkers, Cornelia	Gr. Zundert	15 mrt 1773	
echtg.v. Adriaan Huijbregts	Standaardbuiten		30 mei 1774
Giesbregts, Carel Joseph	Putte	21 nov 1792	
echtg.v. Helena v.d. Berg			
Goris, Joanna Maria	Brecht	30 aug 1782	23 sep 1782
echtg.v. Thomas Backx			
Grundt, Gertrudis de	Den Haag Rotterdam	6 mrt 1804	1 apr 1804
Herk, Jan van	Riethoven	24 sep 1793	24 okt 1793
Heijden, Adriaen Dr. v.d.	Deurne en Liessel	23 dec 1776	

Huibregts, Adriaan	Oudenbosch Zundert	17 mei 1771	30 mei 1774
Huybregts, Cornelia echt.v. Johannes Steegger	Steenbergen	4 mei 1804	29 okt 1804
Janssen, Joseph	Woensdrecht	15 nov 1776	
Linden, Elisabeth van der echt.v. Francis Theuns	Ossendrecht	24 mei 1785	13 jun 1785
Loon, Jacobus van	Roosendaal Ossendrecht	4 okt 1790	4 jun 1792
Luysterburg, Christiaan	Wouw	5 mei 1792	
1) Philips, Hendrik	Emmerik	6 mei 1804	
Plompen, Anna Cornelia echt.v. Adriaan v.d. Heijden	Huijbergen	11 mrt 1778	
Steegger, Johannes echt.v. Corn. Huybregts	Steenbergen	4 mei 1804	29 okt 1804
Suijkerbuik, Adriaan echt.v. Anna C. Hertogs	Kalmpthout	24 sep 1803	
Theuns, Francis echt.v. Elizabeth v.d. Linden	Putte	23 mei 1785	13 jun 1785
Verhagen, Joanna echt.v. Joseph Delhez	St. Willeborst	9 nov 1790	
Wesel, Jacobus van	Roosendaal	14 jul 1773	19 jul 1773
Wesenbeek, Maria echt.v. Joseph Janssens	Essen Woensdrecht	12 jun 1758	
Wijnen, Adriana	Wouw	5 mei 1792	
1) echt.v. Johanna van			

AFGEGEVEN BORGBRIEVEN TE HOGERHEIDE

<u>Naam</u>	<u>Vestiging</u>	<u>Afgifte</u>
Adriaanse, Anthonie		27 apr 1799
Belleter, Bernardus		5 aug 1807
Bogerts, Hubertus	Steenbergen	10 aug 1797
Bruijn, Pieter de		22 aug 1800
Dielien, Pieter echt.v. Helena Vergouds	Hulster Ambacht	24 mei 1783
Franken, Pieter Jan		31 mei 1804
Gielen, Anna Maria		1 mei 1800
Hoeks, Johanna echt.v. Jacobus Hugens	Woensdrecht	2 jun 1792
Hugens, Jacobus	Woensdrecht	2 jun 1792
Coekhoven, Johannes echt.v. Johanna Looijen	Kruisland	11 jul 1781

Couwenbergh, Judocus	Oudenbosch	11 mei 1807
Crijne, Hendrik	Den Doel	20 jul 1787
Kuijlen, Anthonie	Kruisland	7 sep 1808
Leenaars, Janna		27 apr 1799
Mattheuwesen, Cornelia echtg.v. Pieter Vos	Woensdrecht	27 mrt 1809
Mattheuwesen, Jan	Woensdrecht	27 apr 1793
Moors, Jan	Bergsche Polder (Halsteren)	7 jun 1794
Nuyden, Hermanus	Steenbergen	28 jul 1797
Ostaaij, Cornelis van	Woensdrecht	26 okt 1805
Ostaaij, Helena van	Woensdrecht	13 aug 1805

INGEKOMEN BORGBRIEVEN TE ZUIDGEEST

<u>Naam</u>	<u>Herkomst</u>	<u>Afgifte</u>	<u>Vestiging</u>
Augustijns, Anthonie Corn. echtg.v. Maria A. Goossens	Wuestwesel	12 aug 1684	
Gorp, Pieter Marijnissen v. echtg.v. Maria Dielen Verhulst	Wouw	9 mrt 1712	
Janssone, Wauter Rombauts echtg.v. Maria Verscheuren	Herenthals	26 mrt 1720	
Jong, Adr. de	Woensdrecht	5 mei 1804	
Jong, Elisabeth C. de echtg.v. Gerrit A. Lippens	Moerstraten	29 sep 1710	
Claesse, Anna echtg.v. Jacobus Leenders	Kalmpthout	6 dec 1765	10 apr 1766
Linders, Jacobus Lippens, Geerit Adriaensen	Ossendrecht Moerstraten	6 dec 1765 29 sep 1710	10 apr 1766
Melsen, Joannes Willen Azn. echtg.v. Petronilla M. Bussers	Kalmpthout	30 jun 1750	
Sebregts, Johanna Suijckerbuijck, Jan Corn. echtg.v. Pieternel van Ginneken	Moerstraten Essen	8 mei 1810 5 mrt 1738	
Thillo, Cornelis van	Kalmpthout	2 okt 1766	
Verhulst, Maria Dielen echtg.v. Pieter Marijnissen	Wouw van Gorp	9 mrt 1712	
Verscheuren, Maria	Herenthals	26 mrt 1720	
Wittebols, Jan	Wouw	9 aug 1791	

"OOS OSTRECHS DIALEKT"

Vandaag zouw iek es geire un protje maoke over oos Ostrechs diealect. Wa-d-ies daor nen woop van te vertelle. Agger aon begient, witte van gin oepouwe mjeer. En ag ge ien de kraante kekt of ien sommige boekskes of blaojkes, dan ziede toch wel, da veul meesse daor nog ienteresse veur emme en der eige mej bizzig ouwe. Der wort dan jeel veul over gekletst en gebabbeld, mar allemaol ien de goeie zien van et woord.

Wij zin der al laank mej bizzig om veul van wa ze vroeger zoow schwon en plezaant wieste te zegge allemaol oep te schrijve.

Jao, der ê wel ne tijd gewiest, dâ-d-et nie schwon gevonne wier, â-g-oew moerstaol gebukte, dâ stoong loomp! Ge moest oep zen stads praote! da stoong deftig en geljeerd, dochten ze!!!

Nouw, daor zin de mjeeste meesse toch wel van teruug-gekomme! Gelukkig. Ag-ge nouw nen echten Ostrechter wordt praoten ien zen eigen toltje, jao, dan verstaot er nen Amsterdammer of nen aandere-n-ol-lander geen stom woord van. Mar â-t-die meesse zelf d'r eige taoltje gaon kletsen, nou, dan begrijpe wej er ok nie veul van.

Iedere streek of durp ê zen eige volkstaol en die is bekaant overal schwon, en zeker overal ienteressaant.

Mar nouw ter zaoke.

Wij zin dus al laank bizzig mej 't verzamelen van jeel veul Ostrechtse woorden en utdrukkingen en spreekwoorde, et ies al jeel wâ.

Mar aljeen witte belangenaon nie alles; mê zen twejje witte wel wâ mjeer, mar mê wâ mjeer belangstellende witte nog veul mjeer!!!

et Zouw toch wel plezaant zijn, datter nog wâ mjeer Ostrechtse meesse waoren, diej ok mej wouwe doen oem oos Ostrechs diealect wâ-d-oep t-aole en et zoow te bewaore veur oos volgende generaoties. Want net zoow goed, dâ wij oos ienteresseren veur al die antiekiteiten en mokseltjes van vroeger jaore, zuullen er over een veftig of oonderd jaor ook nog wel veul meesse zijn, die al da-d-ouwe ut ooze tijd wok jeel ienteressant zulle veine.

Der wordt siggeworrig zo veul verzaameld vanvroeger, laot oos dan wok oos bloedeige taoltje bewaore! et Ies echt de moeite weird en 't ies ienteressaant om et te doen; agger aon begient, wordt 't al langer oe lolliger.

A-kiek dink bevoorbeeld aon dâ zieneke:

"iester nog iemoed....."

dan dink ek nog altijj aon den vroegere ouwe Kees Poel. IJ ies nouw allank dwod, â-tie nog ien leve zouw zijn, zouw ie al veul mjer as oonderd jaor zijn. Mar ij j was klaark vroeger; oep et ouw gemeentenuis. Da stong waar oos gemeentenuis nouw nog staot. Mar et was natuurlijk veul klender!!! En neven dâ gemeentenuis aoje ze nog een lokaol, datter ook baaj woorde. Laoter ies dâ nog een schoolklas geworre van de jongeskesschool.

Mar toen 't nog bej 't gemeentenuis woorde, zaot Kees Poel daar as klaark zen warek te doen. De meesse moeste daar oonder aandere ok komme om der belasting te betaole. Jao, jao, toen kinde ze wok al belastingbrieve, mar ze kreege der nie zoveul as wijj siggeworrig! Mar jao, z'aoje ok nie zoveul as wijj nou, aaj.

A-t-dan de meeste meesse der duitjes betaold aoje, en der stoonge nog wâ klanten veur andere zaoke te waachte, riep-ie altij jeel aart: "Zin der nog meesse veur den "binnenboek"! Dâ was den belasting-brief! siggeworrig zeggen we daar "nen heiligendag" tegen!

Zoow worde n'k ok nog een verhaoltje van ne metsleir, die z'n ziepke vanwege 't waareme weer uitgetrokken aoj en ien de stal weggeleed aoj. 'ne Tijd laoter zeej ie tegen zonne maot, die em aon 't elpe was: "Alleej, motje, aol men ziepke eens even." Dieje maot was ginne-n-Ostrecht, en ij j wies glad nie wâ d'en ziepke was. Mâr hij docht: "'k zal mar gaon en zien wâ dat 't ies." IJj de stal ien, mar ... ziepke ...ziepke .. iek kin dâ nie. .. Hij docht: "'k zal mar wâ mej nemen, dan woore-k-iek wel of 't goed ies" en ij j naom een paar steene mee j en een truweel!! "Wâ brengde me nouw!" riep den baos, "'k vraag toch om m'n ziepke! Dâs m'n blauw jasje!!" Nouw, toen was 't gauw oepgelost!! Nouw, dâ was dâ dan! Houd-oe, worre, w'oope dâ we der nog wâ van woorre en er saomen ne plezierige waarekkrieng baaj krijge.

Ne goeie dag van oos allebaaj en toet ziens.

Ostrecht, oktober 1986. D. en A. Hagens - Verbrugge.

INFO-WERKGROEPEN

Contactadressen van de werkgroepen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier" per 1 augustus 1986.

1. Heemschut. Dhr. L. Timmermans, Duinstraat 36,
4631 KV Hoogerheide, Tel. 01646 - 2546
2. Toponomie. Dhr. C.J. van Opdorp, Prins Clausstraat 3
4631 LZ Hoogerheide, Tel. 01646 - 3830
3. 't Kwartier. Dhr. C. Flipsen, Rijzendeweg 48
4634 TZ Woensdrecht, Tel. 01646 - 2389
4. Distributie. Mej. M. Bastiaanse, Tulpstraat 11,
4645 CS Putte, Tel. 01645 - 2794
5. Archeologie. Dhr. A. Buys, Bossestraat 11
4634 RG Woensdrecht, Tel. 01646 - 2201
6. Oude Handwerktechnieken.
Mevr. E.G. Suykerbuyk - van Agtmaal, Raadhuis-
straat 114, 4631 NJ Hoogerheide, Tel. 01646-2536
7. De Zanggroep. Mevr. M.J. Pijnen-Verresen, Mgr. Poelsstr. 43
4631 CA Hoogerheide, Tel. 01646 - 2895
8. Redactieraad. Dhr. A. Pijnen, Mgr. Poelsstraat 43,
4631 CA Hoogerheide, Tel. 01646 - 2895
Copie inleveren bij: Dhr. L. Timmermans, Duin-
straat 36, 4631 KV Hoogerheide, Tel. 01646-2546
9. Documentatie. Dhr. A. van Pul, Duinstraat 40,
4631 KV Hoogerheide, Tel. 01646 - 3423
10. Oude dialecten, gezegden, spreuken, etc.
Dhr. W. Groffen, Antwerpsestraatweg 129,
4631 RA Hoogerheide, Tel. 01646 - 2441
11. Evenementen. Vacant.
12. Heemtuin. Mevr. J. Bruyns - Soffers, Duinstraat 54a,
4631 KV Hoogerheide, Tel. 01646 - 3264

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor eventuele andere werkgroepen.

Excerpt van de Tijdingen, verschenen in 1986.

Heemkundekring "Het Zuidkwartier".

1986 - 1

1. Doelstellingen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".
2. Samenstelling Bestuur.
3. In Memoriam Dien Mous.
4. Van de redactie.
5. Herbergen, cafés, etc. in de gemeente Woensdrecht gedurende de laatste 75 jaar. Deel II, slot. L.P. Pijnen, Adr. van Pul, J.B. van Pul en A.J. Pijnen.
6. Van Bedstee langs Beddebak en Beddeknets naar Ledikant. A.H.V.
7. Putse Kermiss, vanouds vermaard. G.J. van Donschot.
8. Beknopte beschrijvingen en flitsen over werkzaamheden in de twintiger jaren in de landbouw in de polders en hooglanden van ons Zuid-Kwartier. D & A.H.V.
9. Lijst met herkomst van namen in de Zuidwesthoek, Deel III, slot. M. Moors.
10. Overzicht activiteiten 1985.

1986 - 2

1. Doelstellingen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".
2. Samenstelling Bestuur.
3. Ons Zuidkwartier. Jan van Antwerpen.
4. Een praotje over 't vaarok! en de Huisvlachting. A. Hugens-Verbrugge.
5. Spreekwoorden in verband met het varken. A. Hugens - Verbrugge.
6. De 't Vaarreke aan z'n stertje kwam. A. Hugens - Verbrugge.
7. De laatste windmolen van Ossendrecht, S. de Vos - Musters.
8. Twee oude knarren. A.A. Ots
9. Kerkperikelen te Woensdrecht. A. Pijnen.
10. Aanvulling op 't versje: "Zeg, wittet nog". A. Hugens - Verbrugge.
11. Info-rubriek.

1986 - 3

1. Doelstellingen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".
2. Samenstelling Bestuur.
3. Van de redactie.
4. Ossendrecht onder de loupe! Deel I. D. en A. Hugens - Verbrugge.
5. Het Streekarchivariaat Nassau-Brabant.
6. De wonderdadige genezing van Elisabeth Maria (Lies) Theuns. B.G.M. Adriaansen.
7. Wetenswaardigheden over de polders van het Zuidkwartier. Deel I J. v.d. Bussche, C.J. van Updorp, A. van Pul, E. Suykerbuyk.
8. Zei-Spreuken. D. Hugens en A. Hugens - Verbrugge.
9. Overzicht Borg- en Onlastbrieven der gemeente Woensdrecht van vóór 1811. R. Jacobs, streekarchivaris Nassau-Brabant.
10. Oos Ostrechs Dialekt. D. en A. Hugens - Verbrugge.
11. Info-werkgroepen.
12. Excerpt van de Tijdingen, verschenen in 1986

Op de voorplaat een fragment van de
kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's Gravenhage.